

LASTEN KOKEMUKSIA JA NÄKEMYKSIÄ SILTA-TAPAAMISISTA

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2010
Marika Laurila
Sanna Salpamäki
Jonna Wirén

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

LAURILA MARIKA, SALPAMÄKI SANNA & WIRÉN JONNA:
Lasten kokemuksia ja näkemyksiä Silta-tapaamisista

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö
67 sivua, 5 liitesivua

Kevät 2010

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Silta-projektissa mukana olleiden lasten näkemyksiä ja kokemuksia Silta-tapaamisista. Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen, ja sen toimeksiantajana toimi Pelastakaa Lapset ry. Tutkimuksen kohdejoukkona oli Pelastakaa Lapset ry:n keskustoiminnan alaisten lastenkotien kaksitoista Silta-projektissa mukana ollutta lasta. Lasten palaute Silta-tapaamisista kerättiin kyselylomakkeiden avulla, jotka postitettiin lastenkoteihin. Kahdestatoista toimitetusta kyselylomakkeesta saimme kahdeksan takaisin.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsittelemme lastensuojelun sijaishuoltoa ja tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä. Teoriaosuus johdattelee tutkimusaineistoon, ja tutkimusosiossa avaamme tutkimuksemme kulkua ja esittelemme kyselylomakkeen avulla saadut lasten palautteet.

Työssämme on sekä määrällisen että laadullisen tutkimuksen piirteitä, sillä kyselylomakkeessamme oli sekä määrällistä aineistoa että laadullista aineistoa tuottavia kysymyksiä. Määrällinen aineisto on myös avattu sanallisesti, ja laadullisen aineiston analyysissa on käytetty teemoittelua.

Lasten palautteet olivat monipuolisia ja puhuttelevia. Kyselymme perusteella ei voida tulla yhtenäiseen johtopäätökseen siitä, olivatko Silta-tapaamiset kaikille lapsille hyvä kokemus, vaan keräämämme aineisto puhuu sen puolesta, että jokaiselle lapselle Silta-tapaamiset ovat olleet erilainen ja yksilöllinen kokemus.

Avainsanat: lastensuojelun sijaishuolto, sijaishuollon kehittäminen, lapsen palaute, Silta-projekti

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

LAURILA MARIKA, SALPAMÄKI SANNA & WIRÉN JONNA:
Children's experiences and insights on Silta-meetings

Bachelor's Thesis in Social pedagogy work with children and young people
67 pages, 5 appendices

Spring 2010

ABSTRACT

The purpose with this study is to describe children's experiences and insights on Silta-meetings. Our study is working life orientated and its commissioner was Save the Children organisation. The target group of this study was twelve children who live in Save the Children organizations children's homes and who have participated in Silta-projects Silta-meetings. Children's feedback on Silta-meetings was collected by questionnaires, which were mailed to the children's homes. We got eight out of twelve delivered questionnaires back.

In the theory part of the study we concentrate on child protection foster care and on the central concepts of the study. The theory part of the study leads to the study material. In the study part we explain the accomplishment of the study and show the children's feedback which we got by questionnaires.

Our study has both quantitative and qualitative research features because our questionnaire produced both quantitative and qualitative material. The quantitative material has also been analysed verbally and in the analysis of the qualitative material we have used the theme method.

Children's feedback was versatile and influential. It is difficult to make a coherent conclusion on the grounds of our study on whether or not Silta-meetings were good experiences for all of the children who participated in the meetings. Our study speaks in favour of that the Silta-meetings have been a different and individual experience to every child who participated in Silta-meetings.

Key words: foster care in child protection, development of foster care, children's feedback, Silta-project

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELUN SIIAISHUOLTO	3
2.1	Sijaishuollon asiakkuuteen johtavia syitä	4
2.2	Lapset sijaishuollossa	6
2.3	Lastenkoti osana sijaishuoltoa	8
2.3.1	Lastenkotityö	10
2.3.2	Lastenkodin arki	11
2.4	Lastensuojelun sijaishuollon kehittäminen	14
2.4.1	Lastensuojelun kehittämisen painopistealueet	17
2.4.2	Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projekti	20
3	TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	21
3.1	Voimaantuminen	22
3.2	Elämäntarinatyöskentely	23
3.3	Lasten palaute ja osallisuus	25
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	27
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
5.1	Työelämälähtöinen opinnäytetyö	28
5.2	Tutkimuksen kohdejoukko	29
5.3	Tutkimuslupa ja anonymiteetti	30
5.4	Tutkimusmenetelmä	30
5.5	Kyselylomakkeen laadinta ja testaus	31
5.6	Aineistonkeruu	33
5.7	Kysymysten laadinta	34
6	AINEISTON ANALYSOINTI JA TUTKIMUSTULOKSET	37
6.1	Määrällisen aineiston analysointi	37
6.2	Laadullisen aineiston analysointi	40
6.2.1	Silta-tapaamisten sisältö ja ajankäyttö	40
6.2.2	Silta-tapaamisten vaikutus omahoitaja- ja läheissuhteisiin	42
6.2.3	Silta-tapaamisten hyödyllisyys	43
6.3	Vastaustavat	44
6.4	Johtopäätökset	45
7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	46

8 POHDINTA	49
LÄHTEET	52
LIITTEET	67

1 JOHDANTO

Oikeus hyvinvointiin kuuluu ihmisen sosiaalisiin oikeuksiin (Hyvinvointi 2015 - ohjelma 2007, 15). Lasten ja nuorten hyvinvointiin on viimeisten vuosien aikana kiinnitetty erityistä huomiota, ja tämä näkyy yhteiskunnallisen keskustelun lisäksi aihetta koskevien hankkeiden määrässä. Vuonna 2008 voimaantulleen uuden lastensuojelulain taustalla on ollut tarve määritellä ja uudistaa lastensuojelun kokonaisuutta. Lastensuojelun sijaishuollon asiakkaiden määrä on kasvanut vuosittain, ja sijaishuollon palveluiden määrän ja laadun kehittämiseen on siis syytä panostaa erityisiä voimavaroja. Kehittämistoimintaa korostetaan aina yhteiskunnalliselta tasolta yksittäisten lastensuojeluyksiköiden yksilölliseen toimintaan asti.

Opinnäytetyömme on osa Pelastakaa Lapset ry:n kuudessa eri lastenkodissa toteutettavan Silta-projektin arviointia. Pelastakaa Lapset ry on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, ja Silta-projekti on yhdistyksen lastenkodeissa toteutettu hanke, jonka tavoitteena on ollut kehittää sijaishuoltotyön käytäntöjä. Projektin tavoitteina on ollut tukea ammatillista omahoitajuutta, eheyttää lapsen elämäntarinaa sekä rakentaa siltaa lapsen, lapsen läheisten ja lastenkodin välille. Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut kerätä palautetta Silta-projektissa mukana olleilta lapsilta.

Silta-projektin ulkoisesta arvioinnista solmittiin sopimus vuonna 2008 Lahden ammattikorkeakoulun kanssa. Osana Silta-projektin ulkoista arviointia on Lahden ammattikorkeakoulussa tehty viisi opinnäytetyötä. Lasten palautetta käsittelevät tämän opinnäytetyön lisäksi Uschanovin ja Virtasen (2010) sekä Auvisen ja Hiilinen-Heinon (2010) opinnäytetyöt. Silta-projektissa mukana olleiden vanhempien ja muiden läheisten palautetta käsittelee Mattilan ja Tareniuksen (2010) opinnäytetyö ja omahoitajien palautetta käsittelee Haaviston ja Juutisen (2010) opinnäytetyö. Lastenkodin johtajien palaute Silta-projektista kerättiin ryhmähaastattelun avulla. Opinnäytetöistä ja johtajien antamasta palautteesta kootaan yhteenveto Silta-projektista.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään lastensuojelun sijaishuoltoa, sen asiakkaita, lastenkotityötä, lastenkodin arkea ja lastensuojelun sijaishuollon kehittämistä.

tä. Tutkimuksen keskeisiksi käsitteiksi olemme nostaneet voimaantumisen, elämäntarinyöskentelyn sekä lapsen osallisuuden ja palautteen. Nämä käsitteet ovat nousseet Silta-projektin tavoitteista ja omista mielenkiintomme kohteista. Keskeiset käsitteet ovat olleet pohjana kyselylomakkeelle, jonka avulla keräsimme lapsilta palautetta Silta-projektista.

2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (Lastensuojelulaki 417/2007, 49 §). Lapsi voidaan sijoittaa asumaan kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimenpiteenä tai jälkihuoltona (Taskinen 2007, 76). Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla (Lastensuojelulaki 417/2007, 49 §). Lastensuojelulaitoksiksi ymmärretään yleisesti lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit. Muita lastensuojelulaitoksia ovat vastaanottokodit, perhekotiyksiköt, perhetukiyksiköt ja muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. (Taskinen 2007, 78.) Lastensuojelulaitoksia ylläpitävät valtio, kunnat, järjestöt sekä yksityiset palveluntuottajat (Lastensuojelulaitokset 2008). Tarkkaa lastensuojelulaitosten ja niissä olevien hoitopaikkojen määrää ei Suomessa tilastoida, vaikka se olisi työn kehittämisen kannalta aiheellista (Känkänen & Pösö 2008, 566).

Lastensuojelulain taustalla on ajatus lapsen suotuisten kasvuolosuhteiden ja tasa-arvoisen ja monipuolisen kehityksen turvaamisesta sekä lapsen erityisestä suojelusta (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 §). Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983, 1 §) määrittää, että lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen kasvu ja kehitys sekä täyttää yksilölliset tarpeet. Jos lapselle ei pystytä kotona tarjoamaan lain määrittelemää huoltoa, sijaishuollon tehtävä on lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden turvata lapsen kasvu ja kehitys. Lastensuojelun sijaishuollon palvelut suunnataan koko perheelle, mutta ensisijaisena asiakkaana lastensuojelussa on aina lapsi. Lastensuojelun periaatteena on lapsen edun toteutuminen, ja silloin kun lapsen etu ei kotona toteudu, lapsen hoito ja kasvatusta järjestetään kodin ulkopuolella. (Lastensuojelulaki 417/2007, 4§; Taskinen 2007, 15, 19.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kasvanut vuosittain, ja huostaanotettujen ja kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on viime vuosina kasvanut 2–6 prosentin vuosivauhtia. Huostaanotettuja ja kiireellisesti sijoitettuja lapsia ja nuoria on Suomessa yhteensä 11 804, joista ensimmäistä kertaa huostaanotettujen tai kiireellisesti sijoitettujen osuus on 2 554. Vuonna 2008 kodin ulkopuolelle sijoitettiin 16 608 lasta ja nuorta, joista 34 %, eli yhteensä

5668 asui laitoshuollossa. On kuitenkin hankalaa määrittää, kuinka suuri osa lapsista sijoitettiin lastenkoteihin, sillä näiden lasten osuutta ei tilastoinnissa varsinaisesti kerrota. Laitoshuolto kattaa käsitteenä tilastoissa lastensuojelulaitoksien lisäksi perhekuntoutusyksiköt, koulukodit, päihdehoitolaitokset sekä kehitysvammlaitokset. Näin ollen tilastoissa esitetyt luvut antavat vain suuntaviivaa lastenkotiin sijoitettujen lasten määrästä. (Kuoppala & Säkkinen 2009, 2–5.)

Lastensuojelulasten määrän lisääntyminen ja lasten ongelmien vaikeutuminen on voimakas merkki lasten elämäntilanteen yleisestä heikkenemisestä (Lapsille sopiva Suomi 2005, 37). Useiden eri yhteiskunnallisten näkökulmien voidaan nähdä vaikuttaneen kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrän kasvuun: tehostunut lasten ongelmien tunnistaminen, ennaltaehkäisevien tukitoimien riittämättömyys tai sosiaalityöntekijöiden liiallinen työmäärä. Resursseja varhaiseen ja tarpeeksi tehokkaaseen tilanteiden puuttumiseen ei ole, ja tilanteet ehtivät kriisiytyä siten, että vaaditaan erityistä kodin ulkopuolista hoitoa. (Rousu & Holma 2003, 19.)

2.1 Sijaishuollon asiakkuuteen johtavia syitä

Lastensuojelussa on tyypillistä etsiä syitä lapsen käytökselle, lastensuojelun asiakkaaksi tulolle ja sijoitukselle (Välimäki 2009, 102). Valtakunnallisesti lasten sijoitukseen johtavista syistä ei kerätä tietoja, mutta suurimmat kaupungit keräävät syytietoja, ja nämä tilastot antavat suuntaviivaa yleisimmistä sijoituksiin johtavista syistä (Suomalainen lapsi 2007, 384). Lasten ja perheiden tilanteita huostaanottohetkellä on kartoitettu tutkimalla perheen erityisiä ongelmia ennen huostaanottoa (Hiitola 2008, 22). On todettu, että ongelmia ei voida selkeästi rajata, vaan huostaanoton tarpeeseen vaikuttavia syitä ilmenee perheillä usein monia päällekkäisiä yhtä aikaa (Myllärniemi 2006, 6). Toisaalta jo yksikin traumaattinen kokemus voi järkyttää lapsen elämää syvästi, ja aiheuttaa tarpeen sijoitukselle (Mäki-Opas 1999, 68). Yhteistä sijaishuollon asiakkailla usein on, että lasten elinolosuhteet ja kasvuolot ovat olleet haastavia, kuormittavia ja monin tavoin muuttuvia (Heino 2009, 61).

Huostaanottoon liittyviä syitä jaotellaan vanhempiin ja lapseen liittyviksi syiksi (Hiitola 2008, 26, 30). Huostaanottoasiakirjoissa toistuvat syyt lapsen sijoitukseen

kodin ulkopuolelle liittyvät usein perheen elinoloihin ja lapsen vanhempien elämäntilanteeseen, kuten vanhempien päihteidenkäyttöön, uupumukseen, mielenterveysongelmiin tai vanhemmuuden kyvyttömyyteen, joka näkyy esimerkiksi vaikeutena vastata lapsen tarpeisiin tai vanhemman ja lapsen välisinä ristiriitoina. (Myllärniemi 2006, 63.) Huostaanottosyitä tutkittaessa merkittävimiksi vanhemmuuteen liittyviksi syiksi ovat nousseet riittämätön vanhemmuus, vanhempien jaksamattomuus sekä avuttomuus ja osaamattomuus. Merkittävässä roolissa ovat ilmenneet myös perheristiriidat, lapsen hoidon laiminlyöminen tai lapsen muu kaltoinkohtelu, vanhempien päihteiden väärinkäyttö, perheväki valta sekä vanhempien mielenterveysongelmat. (Myllärniemi 2006, 65; Hiitola 2008, 26.) Tampereen seudulla tehdyn selvityksen mukaan huostaanottoon liittyvissä syissä korostuvat huomattavasti enemmän vanhemmuuteen kuin lapseen itseensä liittyvät syyt (Hiitola 2008, 31). Lapsen itseensä liittyvät syyt huostaanottotilanteissa kytkeytyvät usein lapsen psyykkiseen, sosiaaliseen tai psykosomaattiseen oireiluun (Myllärniemi 2006, 64).

Yli 12-vuotiaiden lasten huostaanottojen syitä kuvaavat psyykkisten ongelmien lisäksi lapsen oma rajaton, sopeutumaton tai itseään vaarantava käytös, kuten kouluvaikeudet poissaoloineen ja päihteiden käyttö (Myllärniemi 2006, 9, 64–65). On todettu, että lapsiin liittyvissä syissä korostuvat vahvasti myös vakavat ristiriidat vanhempien kanssa, väki valtakokemukset sekä ongelmat sosiaalisissa suhteissa (Hiitola 2008, 30). Huostaanottoihin päädytään myös siksi, etteivät vanhemmat kykene ottamaan vastaan apua tai kieltäytyvät kokonaan lastensuojelun tukitoimista ja yhteistyöstä, vanhemmat eivät saa riittävää hoitoa päihde- tai mielenterveysongelmiinsa, tai lapsen hoito täytyy turvata huostaanoton turvin. Pääkaupunkiseudulla vuonna 2005 yleisin huostaanoton peruste alle 12-vuotiaiden lasten kohdalla on todettu olevan vanhempien päihteidenkäyttö. (Myllärniemi 2006, 9, 66.) On kuitenkin todettava, että usein lapsiin ja vanhempiin liittyvät syyt ovat sidoksissa toisiinsa, ja harvoin yksittäinen syy johtaa lapsen huostaanottoon.

On nähtävissä, että suuri osa lastensuojelun asiakkaiksi päätyvistä lapsista tulee köyhistä perheistä (Heino 2009, 63). Köyhästä perheestä tulevalle lapsella on kaksinkertainen riski päätyä aikuisena köyhäksi; sosiaaliset ongelmat muuttuvat helposti ylisukupolvisiksi pitkittyessään. Huono-osaisuus periytyy sekä kulttuurisista

ja kehityspsykologisista syistä että taloudellisista ja rakenteellisista syistä. Lapset sosiaalistuvat vanhempiensa elämäntapaan, omaksuvat elämäntavat ja arvot, eivätkä pääse kasvattamaan taloudellista tai sosiaalista pääomaansa aikuisuutta varten, ja näiden tekijöiden takia saattavat kokea vaikeaksi koulutus- ja työelämään kiinnittymisen. (Hyvinvointi 2015 -ohjelma 2007, 13.) Perheen heikko taloudellinen tilanne saattaa heijastua lapsen hyvinvointiin myös esimerkiksi niin, ettei lapsella ole mahdollisuuksia osallistua aktiviteetteihin vertaistensa kanssa, jolloin heillä on vähemmän mahdollisuuksia muodostaa ystävyys-suhteita. Kun lapsi ei pääse osallistumaan aktiviteetteihin vertaistensa kanssa, hän ei välttämättä myöskään tunne itseään tasavertaiseksi. Backe-Hansenin (2004) mukaan edellä mainitut tekijät lisäävät sosiaalisen syrjäytymisen ja ulkopuoliseksi jäämisen riskiä, ja tällaisista kokemuksista lapset kärsivät eniten. (Tronvoll 2010, 113.) Yhteisöön kuuluminen on tärkeää, sillä tunne siitä, että kuuluu johonkin, on yksi ihmisen perustarpeista (Korkiamäki 2008, 173,189). Ihmisen ja sosiaalisen maailman välisen suhteen rakoilun on todettu aiheuttavan kärsimystä (Utriainen 2004, 226).

2.2 Lapset sijaishuollossa

On tärkeää ymmärtää, että sijaishuollon lapset eivät ole vain lastensuojelupalvelujen asiakkaita tai tavallisia yhteiskunnan palveluiden käyttäjiä, vaan kyse on lapsen koko elämästä, josta yhteiskunnan viranomaiset ovat ottaneet vastuun ja päättävävallan. Sijaishuollossa olevan lapsen rooli ja asema tulisi nähdä ainutlaatuisena samalla tavalla kuin lapsen elämä on ainutkertainen. (Rousu 2007, 19, 45.) Lapsen geeniperimä ja temperamentti vaikuttavat siihen, miten lapsi reagoi eri tilanteisiin ja asioihin. Kuitenkin tärkein kehitykselle pohjaa luova tekijä on lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus: lapsi tarvitsee aikuista säätelemään omia reaktioitaan. Sijaishoidossa pyritään vastaamaan jo varhaisessa lapsuudessa alkaneisiin vuorovaikutuksen ongelmiin. (Niemelä 2005, 66.)

Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista osa kärsii erilaisista kehitysvaiheisiin liittyvistä ongelmista. Lapsen eri kehitysvaiheet rakentavat lapsen persoonaa ja aikaisemmissa kehitysvaiheissa ilmenneet puutteet voivat aiheuttavaa lapsille epävarmuutta ja itsetunnon ongelmia. Heikko itsetunto voi vaikuttaa negatiivisesti esimerkiksi koulusuoriutumiseen, vaikka lapsella olisikin edellytyksiä menestyä

koulussa hyvin. Monilla lapsilla on takanaan elämäkokemusta enemmän kuin monilla aikuisilla, minkä johdosta lapsi saatetaan kokea ikäistään vanhemmaksi tai nuoremaksi. (Niemelä 2000, 94–96.)

Lapsuudessa koettujen traumaattisten kokemusten on todettu olevan yhteydessä sosiaalisiin ja emotionaalisiin ongelmiin sekä lapsuus- että aikuisiällä (Väli vaara 2004, 13). Lapsilta puuttuu usein sosiaalisia taitoja, mikä vaikeuttaa ystävyysuhteiden luomista, ja he voivat käyttäytyä ikätovereidensa seurassa määräilevästi tai heidän käytöstään on hankala ennustaa etukäteen. Lapset, jotka ovat ennen sijoitustaan kasvaneet häiriintyneessä tai puutteellisessa ympäristössä, voivat kokea ympäristönsä muutoksen myös taantumana: lapsi on monilta taidoiltaan kuin aikuiset ja vaikuttaa selviytyjältä, mutta tunne-elämältään hän on lapsekas ja takerutuva. (Niemelä 2000, 94–95.)

On todettu, että lastenkotilapsilla on keskiväestön lapsiin verrattuna suurempi riski oireilla tunne-elämän, tarkkaavaisuuden ja yli vilkkauden häiriöillä sekä vakavilla käytöshäiriöillä (Pasanen 2001, 174). Koska lapsi on joutunut kasvamaan turvattomassa ja kaaosmaisessa ympäristössä, eikä ole oppinut luottamaan aikuisiin, hän on jatkuvasti ylivirittyneessä tilassa. Keskittyminen ja oppiminen vaativat varhaislapsuudessa koettuja turvallisuuden tunnetta ja aikuisen läsnäoloa. Koska sijoitetuilla lapsilla on hyvin vähän kokemuksia perusturvallisuudesta ja läsnäolosta, heillä ilmenee oppimis- ja keskittymishäiriöitä. (Kalland 2001, 206.) Turvaton lapsi tarkkailee ympäristöään jatkuvasti, mikä vaikeuttaa asioihin keskittymistä ja tätä kautta oppimista (Niemelä 2005, 67). Turvattomuus kuvaa subjektiivisesti hyvinvoinnin puutetta, ja jotta lapsi pystyy suuntautumaan tulevaisuuteen, hänen maailmansa täytyy tuntua turvalliselta (Lahikainen 2001, 23–24).

Kiintymyssuhteissaan vaurioituneilla lapsilla, joita monet sijaishuollon asiakkaat ovat, voi olla esimerkiksi pakonomainen tarve kontrolloida muita tai valehdella. Lapselta voivat puuttua myötätunnon ja syyllisyyden tunteet, tai hän voi kokea vain ääripäitä: kaikki on joko loistavaa tai surkeaa. Kiintymyssuhteissaan vaurioituneella lapsella saattaa ilmetä suuria vaikeuksia rajojen asettamisen ja vuorovaikutuksen suhteen tai somaattisia häiriöitä, kuten kastelua tai nukahtamis- ja syömisongelmia. (Kalland 1999, Väli vaaran 2004, 18 mukaan.) Turvaton ja sekava

elämäntilanne estää lasta luomasta selkeitä toimintamalleja, ja lapsen toisiin ihmisiin suuntautunut toiminta saattaa muodostua ristiriitaiseksi tai järjestäytymättömäksi (Niemelä 2005, 66). Lapsi saattaa käyttäytyä valikoimattomasti: hän ei vierasta eikä ikävöi, mutta saattaa toisaalta näyttää kiintyvän kehen tahansa (Kalland 2001, 204–205).

Sijoitukseen johtaneista syistä on tärkeä kertoa lapselle, ja puhua hänen kanssaan sijoitukseen liittyvistä tosiasioista lapsen kehitystasoon suhteutettuna. Lapsi antaa tapahtuneille omat merkityksensä, ja aikuisen tehtävä on antaa realistisempi ja selkeämpi kuva tapahtuneista. Jokaiselle lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on hyödyksi saada mahdollisuus purkaa kokemuksiaan, vaikka lapsi saattaa olla haluton puhumaan vaikeista kokemuksistaan. Haluttomuus saattaa johtua lapsen taistelusta lojaliteetinkysymysten kanssa, sillä perhesalaisuuksien paljastaminen saattaa aiheuttaa häpeän ja syyllisyyden tunteita. Haluttomuus voi johtua myös sellaisista kokemuksista, että hän on joutunut pettymään aikuisiin. Oman elämäntarinan ymmärtäminen ja vapautuminen sijoitukseen liittyvistä syyllisyyden ja häpeän tuntemuksista antavat lapselle tilaa normaaliin kasvuun ja kehitykseen. (Väli vaara 2004, 13, 19.)

2.3 Lastenkoti osana sijaishuoltoa

Lastensuojelun laitoshuoltoa on kritisoitu siitä, että laitoshuolto on liian rajattua lapsen edun toteuttamiseksi ja yksilöllisten tarpeiden turvaamiseksi. 1990-luvulla saatettiin vielä ajatella, että lapsen on parempi elää huonoissakin perhehoidon muodoissa kuin laitospäiväkodin sijaishuoltopaikassa. On kuitenkin alettu nähdä, että laitoksissa on mahdollista antaa lapsille sellaista apua, jota muissa sijaishuoltopaikoissa ei kyetä tarjoamaan. (Pösö 1994, 41, 51.) Lastenkodissa läsnä ovat työtään tekevät ammattilaiset, joiden työn tarkoituksena on vastata lapsen tarpeisiin, ja jotka täyttävät lain edellyttämät kelpoisuusvaatimukset. Laitoshuolto voi olla tarkoituksenmukaisin sijoituspaikka esimerkiksi silloin, kun lapsen sijoituksen on tarkoitus olla väliaikainen, lapsella on sellaisia erityistarpeita, joihin laitoksessa pystytään parhaiten vastaamaan, tai kun lapsi on murrosikäinen, jolloin kiinnittyminen sijaisperheeseen on erityisen haastavaa. (Lastensuojelulaitokset 2008.)

Sijoituspalveluiden tarjonta on kasvanut ja monipuolistunut ja on kehitetty erityyppisiä sijaishuollon yksiköitä, jotka aiempaa tarkemmin vastaavat lasten ja nuorten ongelmatilanteisiin, mutta valitettavan usein ei pystytä ottamaan huomioon kaikkia lapsen vaatimia tarpeita, vaan on tyydyttävä kompromisseihin. Sijoituspaikkaa suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon lapsen ikä, sukupuoli, asuinpaikka, erityiset ongelmat ja koko perheen tilanteen helpottaminen. Ongelmallisia tilanteita ovat esimerkiksi ne, kun lapsi tarvitsisi esimerkiksi päihteiden käyttönsä takia erityistä lastensuojelupalvelua, tai kun lapsen kulttuurinen tausta vaatii sijoituspaikan työntekijöiltä erityistä osaamista. Tällöin lapsi joudutaan usein sijoittamaan kauaksi kotoa, tai lasta joudutaan siirtämään hoitopaikasta toiseen. Useiden sijoitusten kasaantuminen yhdelle lapselle on haitallista lapsen turvallisten kiintymyssuhteiden muodostumiselle. (Rousu & Holma 2003, 19–20; Lapsille sopiva Suomi 2005, 37.) Epävakaisuuden kokemuksia luovat myös lapsen toistuva uudelleensijoittaminen joko kotiin tai sijaishuoltoon (Kananen & Turunen 1996, 87).

Lastensuojelulaitoksiin, joihin lastenkoti luetaan, sijoitetaan vaikeahoitoisia ja erityisosaamista tarvitsevia lapsia ja nuoria. Nämä lapset ja nuoret tarvitsevat mahdollisimman paljon ammattilaisten antamaa kokonaisvaltaista tukea, turvaa ja läsnäoloa. Hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuus on suhteessa läsnä olevien aikuisten ja lasten määrään, sillä vaikuttavuus syntyy vain ihmissuhteissa tapahtuvana korjaavana työnä. (Taskinen 2007, 78–79.) Lapsi tarvitsee turvallisia korjaavia ja kuntouttavia tunnekokemuksia, mikä yksinkertaisuudessaan tarkoittaa paljon aikuisten eli lastenkodin työntekijöiden aikaa (Rousu 2007, 19). Korjaava kokemus voidaan tarjota lapselle vain hoivaavassa ympäristössä, jossa eletään turvallista, jatkuvaa ja pysyvää arkielämää (Väliavaara 2004, 14).

Lastensuojelulaki määrittelee reunaehdot lastensuojelulaitosten toiminnalle, mutta lastenkotityön sisällöstä ei ole olemassa valtakunnallista periaatteellista linjausta (Lastensuojelulaki 417/2007, 58 § – 60 §; Laakso 2009, 263). Ruotsalaistutkimuksen mukaan sijaishuollon muoto ei vaikuta lapsen kokemukseen sijaishuollosta, vaan todelliseen kokemukseen huoltoon vaikuttavat toiminnan sisällön laatu, taustalla vaikuttavat perusajatukset sekä se, miten sijaishuollon tavoite ja toimintatapa vastaavat lapsen tarpeisiin. Kuitenkin laitoshuolto, jossa lasta hoita-

vat ihmiset ovat pysyviä ja lapsella on selkeät tulevaisuuden näkymät, saattaa monessa tilanteessa olla turvallisin ratkaisu. (Niemelä 2005, 72.)

2.3.1 Lastenkotityö

Lastensuojelun ja lastenkodin perustehtävän, lapsen edun turvaamisen toteuttaminen, vaatii usein työn tekemistä inhimillisen elämän kaikilla osa-alueilla ja tasoilla. Tehtävässä onnistuminen edellyttää sitä, että kaikilla lastensuojelun työntekijöillä on tietoa ja osaamista lapsen kehityspsykologiasta sekä lapsen kehityksen riskitekijöistä ja todennäköisistä vaurioitumisen prosesseista. (Rousu 2007, 20.) Sijaishuoltopaikoissa hoito- ja kasvatusprosessi koostuu pienistä toiminnoista ja ratkaisuista: erilaisista järjestelyistä, toimintakulttuureista, ruokailutilanteista, arjen rytmistä, ihmisten vaihtumisista ja poissaoloista, koulunkäynnin tuesta, keskustelutavoista, asenteista ja ilmapiiristä, vanhempien ja läheisten tapaamistiheydestä, niihin kuuluvista järjestelyistä ja asenteista sekä monista muista asioista. (Niemelä 2005, 70.)

Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle vaatii sijoituspaikalta muutakin kuin lapsen perustarpeiden tyydyttämisen. Hoidon, kasvatuksen ja huolenpidon lisäksi sijaishuollossa tehtävän työn tulee kohdistua lapsen sosiaalisiin suhteisiin, toimintaan ja identiteettiin. (Pösö 2004, 205–206.) Oman elämäntarinan ja siihen liittyvien tunteiden hahmottaminen ovat tärkeitä identiteetin koostamiseksi, ja toisaalta identiteetin suotuisa kehitys edellyttää eheää elämäntarinaa (Varilo, Lounavaara-Rintala, Varilo, Vuornos & Wahlbeck 2000, 214; Niemelä 2005, 71). Sijoitetun lapsen kanssa on tärkeä työskennellä hänen menneisyytensä ja nykyisyytensä yhdistämiseksi, sillä tällä tavoin mahdollistetaan lapsen sisäisen maailman eheytyminen (Bånkestad 2004, 16).

Lapset, joilla ilmenee kyvyttömyyttä muodostaa eheitä kiintymyssuhteita, tarvitsevat erityisiä korjaavia kokemuksia myötätunnon ja ymmärryksen lisäksi (Hughes 2006, Känkäsen 2009, 237 mukaan). Menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden näkökulmien kanssa työskentelyn tulisi suuntautua siten, että lapsi voi selvittää traumaattisiin kokemuksiin liittyviä ajatuksiaan (Klap 2005, 87).

Kiintymysongelmien hoidolla ei tarkoiteta lastenkodin työntekijän asettumista vanhemman rooliin, vaan se on lapsen auttamista toimivampaan ja turvallisempaan vuorovaikutukseen sekä lasta auttavien voimavarojen järjestämistä lapsen kasvun pohjaksi ja tukemiseksi (Niemelä 2005, 68). Lastenkotityössä korjaavien kokemusten tulisi suuntautua siten, että lapsi voi parantaa oman arvoitunnettaan ja nähdä uusia mahdollisuuksia elämässään (Klap 2005, 87).

Huolimatta kohtaamistaan vaikeuksista kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on todettu olevan voimavaroja, jotka sijaishuollon työntekijöiden tulee nostaa esille ja tehdä näkyviksi (Pasanen 2001, 171). Lastenkotilapsilla on ilmiömäinen kyky sopeutua vaikeisiin elämäntilanteisiin (Pasanen 2001, 171; Heino 2009, 67).

Pelkkä vaikeisiin elämäntilanteisiin sopeutuminen ei riitä, vaan lastenkotityön tarkoituksena on kokonaisvaltaisesti parantaa lapsen elämäntilannetta, onhan käsiällä aina kysymys yhden ihmisen kokonaisesta elämästä, eikä pelkästä yhteiskunnan tarjoaman palvelun asiakassuhteesta (Rousu 2007, 19).

Haavoittavissa olosuhteissa eläneen lapsen kanssa työskentely koetaan usein haastavana, ja ajatellaan, että lasta auttamaan tarvitaan erityisalan ammattilaisia (Välivaara 2004, 11–12). Tärkeintä lapsen kannalta on kuitenkin kokemusten jakaminen ja ymmärretyksi tuleminen, ja näiden kokemusten tarjoamiseen jokaisella lastensuojelussa työskentelevällä tulisi olla valmiudet. Sijaishuollon työntekijällä tulee olla tilannetajua eli kykyä havaita ja tulkita tilanteissa vallitsevaa ilmapiiriä sekä taitoa peilata lapsen kokemusmaailmaa. (Välivaara 2004, 12; Hoikkala 2005, 39.) Tärkeää on, että sijaishuollossa olevalla lapsella on olemassa aikuinen, jolla on kyky ja aikaa kohdata lapsen kokemukset hänen kanssaan. Tuki arjen tilanteissa toteutuu vastavuoroisen vuorovaikutuksen, emotionaalisen tuen ja tasapainoisen kasvuympäristön kautta. (Välivaara 2004, 11.)

2.3.2 Lastenkodin arki

Lastenkodissa eletään normaalia jokapäiväistä arkea, jota värittävät lasten erityispiirteet ja lasten erityistarpeet. Lapsikeskeisesti toimivassa lastenkodissa on jatkuvasti käytössä säätelevä vuorovaikutus, johon sisältyvät tavoitteet hyvän voimis-

tamisesta, pahan tyynnyttämisestä ja turvan antamisesta. Ennustettavuudesta huolehtiminen, lasten aggressioiden sekä omien tunteiden säätely normaalien kasvatuksen alueiden lisänä muodostavat erityispiirteensä lastenkodin arkeen. (Niemelä 2005, 67.) Lastenkodissa eletään sekä sääntöjen että yksilöllisten tarpeiden ja huomioonottamisen jännitteessä: yksilölliset tarpeet on tärkeä tyydyttää, mutta toisaalta on yhtä tärkeää noudattaa yhteisiä sääntöjä. Yksilöllisyydellä on aina rajansa yhteiselämässä ja yhteisessä arjessa, joissa eletään yhdessä monen lapsen kanssa. (Laakso 2009, 150.) Lapset käyttäytyvät lastenkodin yhteisössä sekä omien halujen ja toiveiden että yhteisesti sovittujen ja noudatettavien sääntöjen mukaan. Muuttaessaan lastenkotiin lapsi on elämäntilanteessa, jossa hänellä ei ole muita vaihtoehtoja. Jokainen lapsi etsii omat sopeutumistapansa tällaiseen tilanteeseen, jossa pakonomaisuudella on keskeinen rooli. Merkitykselliset ihmiset, yhteiset kokemukset ja oma reviiiri auttavat lasta sopeutumaan lastenkotiin ja sen toimintaan. (Törrönen 1999, 128.)

Lapset etsivät työntekijöistä läheistä ja turvallista aikuista (Törrönen 1999, 107). Omahoitajasuhteessa lapsi voi asettua turvalliseen riippuvuussuhteeseen aikuisen kanssa, mikä usein on edellytys korjaavien kokemusten syntymiselle. Omahoitajamenetelmä on yksilöllinen hoito- ja kasvatusten menetelmä lastenkodeissa. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 100–102.) Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen näkyy lastenkodissa esimerkiksi siten, että lapsen kokemusten, näkökulmien ja hänelle tärkeiden tilanteiden ääreen herkistytään niin arjen rutiinien keskellä kuin lapsen ja hänen omahoitajansa välisissä kahdenkeskisissä hetkissä (Laakso 2009, 150, 153). Lapsen hyvinvointi rakentuu aikuisen antamien voimavarojen ja huolenpidon lisäksi myös siitä, että aikuinen arjen keskellä kuuntelee ja ottaa huomioon lapsen mielipiteet (Lapsille sopiva Suomi 2005, 42). Tämä tilanne saattaa aiheuttaa lapselle lojaliteettiriitoja hänen taiteillessaan vanhempiansa ja lastenkodin työntekijöiden välillä (Törrönen 1999, 107). Lapsi saattaa kokea joutuneensa vanhempiansa ja työntekijöiden väliin, sillä omahoitajan ja lapsen suhde saattaa muistuttaa lapsen ja vanhemman välistä suhdetta (Karppinen 2000, 16).

Lastenkodin työntekijän ja lapsen välinen suhde ei ole pelkästään ammatillinen asiakassuhde, sillä mukana on niin lapsen kuin aikuisen henkilökohtaisia ja henkilöiden välisiä tunteita. Molemmat osapuolet oppivat tuntemaan toisiaan, ja päättä-

vät, kuinka paljon haluavat omasta elämästään kertoa. (Laakso 2009, 171.) Työntekijä tarvitsee ammattitaidon lisäksi kykyä elää vaikeita elämänvaiheita lapsen kanssa ja ongelmanratkaisukeinoja sekä pysyä itse tasapainoisena ja empaattisena. Jos ammatillisuudessa korostuu etäisyyden pitäminen, lapsi jää lastenkodissa vaille välittämistä ja vanhemmuutta. Lapsi tarvitsee kehittyäkseen ja kasvaakseen ihmistä, joka iloitsee hänestä ja löytää hänestä positiivisia puolia. (Niemelä 2005, 65.) Lastensuojelun tehtävä on varmistaa, että lapsella on läheinen ja pysyvä luotokenkilö, jonka puoleen voi kääntyä koko lastensuojeluprosessin aikana. Lapsen on tärkeä tietää, kuka hänestä pitää huolta, kenen puoleen hän voi kääntyä, kuka tai ketkä ovat hänelle luotettavia henkilöitä, mihin hän kuuluu ja missä hän voi pohdiskella elämänsä kulkua ja sitä, kuka hän on. Tämä kaiken merkitys korostuu silloin, kun lapsen alkuperäiset läheiset eivät kykene olemaan lapsen tukena. (Rousu 2007, 20.)

Lastenkodin arjen rakentumisesta tekee erityisen se, että lapset ja työntekijät tuovat lastenkotiin omia tapoja, tottumuksia ja rutiineja, joista sovitaan, ja joiden pohjalta arkea yhdessä rakennetaan tietynlaiseksi. Lastenkodissa lapsella on mahdollisuus omaksua ja oppia niin sanottu tavallinen arkielämä toistuvine käytäntöineen. Tällaista elämää hän ei ole ehkä koskaan kokenut. Toisaalta lapsi saattaa tuoda lastenkotiin mukanaan sellaisia tottumuksia, joiden tilalle lapsen toivotaan oppivan uusia käytäntöjä. (Laakso 2009, 118–129.) Arjessa lapset oppivat päivärhythmiä ja elämänhallintaa, ja arjen askareet tekevät lastenkodin lapsista osallisia, opettavat vastuullisuutta ja elämässä tarvittavia taitoja sekä säännöllisen elämänrytmin omaksuminen edesauttaa lapsen sosiaalistumista yhteiskuntaan (Törrönen 1999, 101). Lapset ja nuoret eivät yksin opi osallistumisen ja demokratian sääntöjä, ja he tarvitsevat aikuisilta palautetta, joka viestii lasten mielipiteen merkityksestä (Lapsille sopiva Suomi 2005, 42).

Lastenkodin normaalin arjen lisäksi on tärkeää panostaa juhliin, jotka tuovat vaihtelua arkeen ja joiden viettäminen on kulttuurinen tapa (Törrönen 1999, 89; Laakso 2009, 130). Juhlat eivät tosin aina ole iloisia tapahtumia, vaan lapset voivat liittää niihin kipeitä muistoja. Toisaalta lastenkodissa eletään jatkuvasti haavoittunutta arkea, ja soljuvaan arkeen kuuluvat myös nopeasti muuttuvat tilanteet, yllätykset, riitely ja kapinointi. Lastenkotityössä onkin aina läsnä inhimillisen käyt-

täytymisen arvaamattomuus, mikä haastaa vaativuudellaan työntekijän olemaan sekä lohduttaja, sovittelija että tilanteen tulkitsija ja ratkoja. (Laakso 2009, 130–132, 249.)

Kodin tuntu ei synny pelkästään paikasta, jossa asuu tai tilojen kodinomaisuudesta. Jotta koti tuntuisi kodilta, tarvitaan yhdessä elämistä, mikä kasvattaa myös johonkin kuuluvuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteita. Koti on siis sekä fyysinen että psyykinen paikka, jonne liitetään muistoja, henkilökohtaisia kokemuksia ja tunteita. Lastenkoti voi olla lapselle ainoa paikka, jota kutsua kodiksi, ja siksi onkin tärkeää, että työntekijät pystyvät välillä vain löhöilemään ja jutustelemaan – olemaan kuin kotona. Arkinen huolenpito lapsesta jäsentää lapsen elämää ja luoturvallisuuden tunnetta, mikä on lastenkotityön perusta. Arkisen huolenpidon ja fyysisten perustarpeiden lisäksi on tärkeää, että lapsella on tunne, että ympärillä olevat aikuiset välittävät hänestä. (Vilkko 1998, 28–29; Laakso 2009, 126, 128, 137, 254.)

2.4 Lastensuojelun sijaishuollon kehittäminen

Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia järjestämään ja kehittämään lapsille, nuorille ja heidän perheilleen tarkoitettuja palveluja. Lain mukaan kunnilla on velvollisuus palveluja järjestäessään ja kehittäessään kiinnittää huomiota lasten ja nuorten erityistarpeisiin. Lastensuojelulaki määrittelee, että kunnan tulee yksin tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa tehdä suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun palvelujen järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Kuntien on hyväksyttävä suunnitelma kunnanvaltuustoissa, ja suunnitelma tulee tarkistaa vähintään kerran neljässä vuodessa. Lastensuojelun järjestämistä ja kehittämistä koskevassa suunnitelmassa tulee olla kirjattuna tiedot muun muassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta, lastensuojelun tarpeesta, palvelujärjestelmästä sekä suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 8 §, 11 §–12 §.)

Kehittämällä pyritään vaikuttamaan ja ohjaamaan työelämää erilaisten kehityshankkeiden, koulutuksien, organisoinnin, yhteistyön kehittämisen ja voimavarojen uudelleen kohdentamisen kautta (Pölkki 2004, 273). Kehittämistyötä tehdään sekä

julkisella sektorilla että järjestöissä ja yritysmaailmassa (Lastensuojelulaitokset 2008). Järjestöt ovat merkittäviä vaikuttajia lapsipolitiikassa, sekä tärkeitä julkisen sektorin yhteistyökumppaneita (Vornanen 2001, 32–33). Lasten hyvinvointikysymykset ovat päässeet poliittisen päätöksenteon listalle, ja vuonna 2008 voimaantullut uusi lastensuojelulaki kertoo siitä, että lasten suojelupolitiikka on yhteiskunnallisella tasolla otettu arvioinnin ja kehittämisen kohteeksi. Kehittämistoimia ja taloudellisia voimavaroja on ehdotettu suunnattavaksi erityisesti kaikkein haavoittavimmissa olosuhteissa eläviin lapsiin ja heidän perheisiinsä. (Lapsille sopiva Suomi 2005, 39, 61.)

Lastensuojelua kehitettäessä on otettava huomioon, kenen odotukset kehittämisen on tarkoitus täyttää. Tämä merkitsee erityisesti lapsen tarpeiden ja odotusten huomioon ottamista. Tärkeää on päästä sisälle lapsen maailmaan, ja saada kehittämiseen mukaan lapsen kokemus. (Pölkki 2004, 302, 310.) Lastensuojelua arvioidessa ja kehitettäessä tulisi tuottaa tietoa siitä, miten lasten tarpeiden huomiointi on käytännön työssä toteutunut; onko lapsi saanut turvallisuutta, jatkuvuutta elämään, kiintymystä, ennustettavuutta arkeen ja tulevaan sekä ovatko hänen ainutlaatuiset tarpeensa saaneet huomiota osakseen. Lastensuojelussa ei systemaattisesti seurata toiminnan vaikutuksia asiakkaisiin, eikä näin ollen ole selkeää, miten palvelut onnistuvat. (Rousu & Holma 2004b, 9, 24.)

Vaikka lastensuojelupalveluiden asiakkaina ovat ensisijaisesti lapset, toiminnan ja hoidon laadulle esiintyy vaatimuksia monelta eri taholta; lapsen perheeltä, palvelujen tilaajalta, ostajalta, ja rahoittajalta, omasta toimiyksiköstä, valtakunnallisista suosituksista ja tietenkin laista ja asetuksista (Rousu & Holma 2004a, 12–13). Lastensuojelutehtäviä hoitaville organisaatioille on muodostunut voimakas tili- ja tulosvelvollisuus varsinkin lasta ja hänen perhettään kohtaan, sillä heillä on oikeus odottaa saavansa riittävää, elämää kohentavaa tukea ja apua. Lastensuojelutehtävistä vastaavan organisaation ydintehtävä on tuottaa lapsille näiden yksilöllisesti tarvitsemiaan palveluja. (Rousu 2007, 20.) Palveluiden tuottajien on samalla kuitenkin mietittävä myös sellaisia laadunhallinnan haasteita, jotka eivät suoranaisesti kohdistu lapsiin; millaisilla viitekehyksillä laatua tulisi kehittää, miten kuvata ja tehdä näkyväksi työtä ja sen arvoja, ja kuinka dokumentoida toimintaa (Rousu & Holma 2004a, 21).

Tuloksellisinta toiminnan kehittäminen on silloin, kun tutkitaan, arvioidaan ja kehitetään yhteisen perustehtävän parempaa toteuttamista, ja keskitytään lapsikeskeisyyden kautta toimimiseen (Niemelä 2005, 75). Useimmat yhteiskunnalliset päätökset koskettavat yleisesti lasten elämää, joten olisi tärkeää tietää niiden vaikutuksista. Arviointi siitä, miten päätökset vaikuttavat lapsiin, toteuttaa lapsen edun ajatusta, ja lapsen mielipiteen kuuleminen ja sen huomioon ottaminen lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden kuuluvat olennaisena osana lapsivaikutusten arviointiin. Kaikista lapsen elämään kuuluvista päätöksistä tulisi selvittää niiden vaikutuksista lapseen jo ennen päätösten tekoa. (Lapsille sopiva Suomi 2005, 61.)

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista arvioi Suomessa lapsiasiavaltuutettu (Lapsiasiavaltuutettu 2010c). Lapsiasiavaltuutetun tehtäviä ovat arvioida lapsen edun ja oikeuksien toteutumista, seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia lasten hyvinvointiin, pitää yhteyksiä lapsiin ja nuoriin ja välittää heiltä saamaansa tietoa päätöksentekoon sekä edistää Lapsen oikeuksien toteutumista (Laki lapsiasiavaltuutetusta 1221/2004, 2§). Lapsiasiavaltuutettu on itsenäinen valtion viranomainen, joka toimii hallinnollisesti sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. Ministeriö ei kuitenkaan ohjaa lapsiasiavaltuutetun toimintaa eikä valtuutettu ratkaise yksittäisten lasten tai perheiden asioita eikä voi muuttaa muiden viranomaisten päätöksiä. (Lapsiasiavaltuutettu 2010a.)

Lapsiasiavaltuutetun apuna on valtioneuvoston asettama lapsiasianeuvottelukunta, jonka puheenjohtajana valtuutettu toimii (Lapsiasiavaltuutettu 2010a). Neuvottelukunnassa toimii erillinen lastensuojelujoukko, joka vastaa neuvottelukunnan antamista lastensuojeluun liittyvistä tehtävistä. (Lapsiasiavaltuutettu 2010b) Lapsiasianeuvottelukunta perusti lastensuojelujoukon toimikaudeksi 1.8.2008 - 31.5.2011, sillä lastensuojelun asiakasmäärät ja palvelut vaativat neuvottelukunnan mukaan erityistä huomiota. Lastensuojelujoukon keskeisenä tehtävänä on seurata lastensuojelua koskevia kehittämistoimia. (Lapsiasianeuvottelukunnan lastensuojelujoukon työsuunnitelma 2008-2011, 1-2)

2.4.1 Lastensuojelun kehittämisen painopistealueet

Lastensuojelun voidaan ajatella kuvastavan ajankohtaista yhteiskuntaa ja siinä vallitsevia ihmis- ja lapsikäsitteitä (Rousu 2007, 18). Vaatimus lapsen äänen kuulemiseksi on vahvistunut voimakkaasti 2000-luvun ajan osaltaan lapsuuden tutkimisen ja osaltaan uusien lapsipoliittisten asiakirjojen ja säädösten myötä sekä erilaisten hankkeiden selvityksiin ja tuloksiin perustuen (Lapsille sopiva Suomi 2005, 39; Liimatainen & Ryttyläinen, 2006, 45). Lasten mielipiteiden huomioonottaminen ei yhteiskunnassamme ole toteutunut riittävästi tutkimusten ja lasten omien kokemusten perusteella. Merkkejä toimintakulttuurimme muuttumisesta lasten mielipiteitä paremmin kuulevaksi on kuitenkin olemassa. Lasten kuulemisen, osallistumisen ja tiedonvälityksen kanavia kehitetään tällä hetkellä useiden erilaisten hankkeiden ja projektien kautta, ja tärkeänä tavoitteena pidetään lapsen osallistumisen lisääntymistä arjen tilanteissa. (Lapsille sopiva Suomi 2005, 42-43.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman lapsiasiain toimikunnan laatima kansallinen toimintasuunnitelma, Lapsille sopiva Suomi, julkaistiin vuonna 2005. Toimikunta työskenteli vuosina 2003–2005. Toimintasuunnitelma on YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnon edellyttämä Suomen kansallinen toimintasuunnitelma, jossa toimikunta nostaa esille lasten ja lapsiperheiden elinoloihin kohdistamia kysymyksiä. Toimikunta nosti esiin toimintasuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi suosituksia ja kehittämisideoita, jotka se katsoi ajankohtaisiksi lasten edun ja hyvinvoinnin toteutumisen kannalta. (Lapsille sopiva Suomi 2005, 26, 56.)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa määrätään, että kaikissa julkisen ja yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen edun käsitettä ei kuitenkaan ole sopimuksessa tarkemmin määritelty, vaan YK:n lapsen oikeuksien komitea edellyttää sopimusvaltioiden itse määrittävän, mikä lapsen etu on eri elämäntilanteessa. (Lapsille sopiva Suomi 2005, 50.) Lapsille sopiva Suomi -toimintasuunnitelma nosti yhdeksi kehittämiskohteeksi lapsen edun ensisijaisuuden toteutuminen käytännössä lapsen huollosta ja huostaanotosta

päätettäessä; usein edun ensisijaisuus näyttäytyy jäävän puheen tasolle. Toimintasuunnitelmassa huomautettiin, ettei ole lapsen edun mukaista, jos hänet esimerkiksi toistuvasti sijoitetaan eri lastensuojelupaikkoihin. Lastensuojelussa lapsen edusta tulisi huolehtia pitämällä kiinni lapsen oikeudesta turvallisiin ja pitkäkestoiisiin kiintymyssuhteisiin sekä turvallisuuden tunnetta vahvistavaan kasvuympäristöön. Lapsen edun tulee olla myös lähtökohtana pitkäjänteiselle lastensuojelun kehittämistyölle. (Lapsille sopiva Suomi 2005, 26, 51, 58; Rousu 2007, 21–22.)

Lastensuojelun kehittämisohjelma toteutettiin vuosina 2003–2007, ja se oli yksi Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman osahanke. Lastensuojelun kehittämisohjelman tavoitteena oli yhdessä kuntien, järjestöjen ja yksityisten palvelujen tuottajien kanssa tehdä lastensuojelun kehittämistä ohjaava ohjelma lasten ja nuorten aseman parantamiseksi ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Sijais- ja jälkihuolto oli yksi kehittämisohjelman osa, jonka tavoitteena oli muun muassa pitkäkestoinen ja valtakunnallinen lastensuojelun kehittäminen, konkreettinen perustyön tukeminen sekä sijaishuollon laadullinen ja määrällinen kehittäminen. Sijaishuollon laadullista ja määrällistä riittävyttä tulisi kehittää seudullisen yhteistyön kautta, jotta sijaishuollon kysyntä kohtaisi tarjonnan eri puolilla Suomea, ja jotta palvelut vastaisivat asiakkaiden tarpeisiin niin hoidollisesti kuin sijaishuoltopaikkojen sijaintien osalta. Laadullisesti hyvien ja määrällisesti riittävien sijaishuoltopalveluiden takaaminen edellyttävät myös säännöllistä kokonaistilanteen arviointia valtakunnallisesti. (Känkänen & Laaksonen 2006, 1, 13, 19, 49–50.)

Vuonna 2008 julkaistun Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman loppuraportin mukaan lastensuojelun sijais- ja jälkihuolto on niihin perheeseen osahankkeesta huolimatta jäänyt vähemmälle huomiolle sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmassa (Kallinen-Kräkin 2008, 60–61). Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2008–2011 on kirjannut osallisuuden edistämisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen osatavoitteeksi kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrän laskun (Sosiaali- ja terveystalouden kansallinen kehittämisohjelma 2008, 26). Uuteen kehittämisohjelmaan ei ole siis kirjattu varsinaiseen sijaishuollon työhön liittyviä kehittämiskohteita, vaan kehittäminen

painottuu ennemminkin ennaltaehkäiseviin palveluihin, joiden tarkoituksena on laskea kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrää.

Valtakunnallinen lastensuojelun sijaishuollon kehitystä seuraava ja menetelmiä kehittävä toimikunta on Lastensuojelun keskusliiton sijaishuollon neuvottelukunta. Neuvottelukunta koostuu lastensuojelulaitosten, sosiaalialan oppilaitosten, ammattijärjestöjen ja hallinnon edustajista sekä ammatillisten perhekotien ja perhehoidon toimijoista. (Sijaishuollon neuvottelukunta 2008.) Neuvottelukunnan tavoitteena on työstää asenteita siten, että kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia huomioitaisiin enemmän lainsäädännössä ja sijaishuollon lastensuojelutyöhön suunnattavissa voimavaroissa. Neuvottelukunnan tehtävänä on välittää informaatiota sijaishuollon tilasta ja kehityssuunnista, ja se toteuttaa tehtävänsä muun muassa järjestämällä koulutuksia ja julkaisemalla alaan liittyvää kirjallisuutta. (Lastensuojelun keskusliitto 2010.)

Lastensuojelun keskusliiton kehittämishankkeen, Laituri-projektin, tuloksena olivat vuonna 2004 julkaistut valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit, jotka auttavat sijaishuollon yksiköitä kartoittamaan ja kehittämään toimintaansa. Laatukriteereiden mukaan laadukas sijaishuollon toiminta edellyttää tulosten ja toiminnan jatkuvaa arviointia, joiden päämääränä on toiminnan suunnitelmallinen ja järjestelmällinen kehittäminen. Sijaishuollon laatukriteerit ohjaavat arvioimaan ja kehittämään toiminnan laatua itsearvioinnin ja tulosten seurannan lisäksi asiakkailta ja yhteistyökumppaneilta saadun ja hankitun palautteen avulla. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 1, 4.) Palveluiden arvioinnissa ja kehittämisessä tarvitaan aina mittapuita, laatukriteereitä, jotka osoittavat toiminnan oikeaa suuntaa ja toimivat arvioinnin perusteena ja konkretisoivat laadun sisältöä (Rousu & Holma 2004a, 45).

Tutkimuksia sijaishuollon vaikutuksista on tehty vähän, vaikka lapset ovat itse pitäneet tärkeänä heidän palautteensa keräämistä. Myös sijoitusten aikana kerätty palaute ja lasten ja nuorten kuuleminen ovat tärkeä osa sijaishuollon laatujärjestelmää. (Niemelä 2005, 73.) Tutkimusten ja lasten kokemusten mukaan heidän osallistumisoikeutensa toteutuvat huonosti yhteiskunnassamme. Usein lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksiin vaikuttavat aikuisten vallitsevat asenteet.

(Lapsille sopiva Suomi 2005, 62.) Tärkeää olisikin, että kehitettäisiin sellaisia menettelytapoja, joiden avulla lasten ja nuorten mielipiteitä voitaisiin luotettavasti selvittää ja tuoda esille.

2.4.2 Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projekti

Silta-projekti on Pelastakaa Lapset ry:n kehittämishanke. Pelastakaa Lapset ry on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, jonka työ tähtää lasten oikeuksien parantamiseen ja toteuttamiseen Suomessa ja maailmalla. Pelastakaa Lapset ry:n tavoitteena on tehdä työtä lapsen arvostamisen, huomioimisen ja kuulemisen toteutumiseksi ja järjestön työtä säätelee sekä kansallinen lainsäädäntö että YK:n lasten oikeuksien yleissopimus. (Pelastakaa Lapset ry 2009a.) YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus on laajimmin hyväksytty ihmisoikeussopimus, jonka Suomi ratifioi 1991. Sopimuksen tavoitteet tiivistetään usein kolmeen kategoriaan. Ensimmäisenä korostetaan lapsen oikeutta saada osuus yhteiskunnan voimavaroista, toisena periaatteena on lapsen oikeus erityiseen suojeluun ja kolmas Lapsen oikeuksien sopimuksen teemoista on lapsen oikeus osallistumiseen. (Araneva 2001, 100–101.) Lasten oikeuksien yleissopimuksen keskeiset periaatteet luovat Pelastakaa Lapset ry:n arvopohjan, johon sisältyy ajatus siitä, että lapsella on oikeus sanoa oma mielipiteensä asioista, saada oma näkemyksensä huomioon otetuksi ja lasta tulee kohdella tasa-arvoisesti. (Pelastakaa Lapset ry 2009a.)

Silta-projekti käynnistyi keväällä 2008. Projekti on Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama kolmevuotinen projekti, jonka tavoitteena on tukea lapsen elämäntarinan eheytymistä ja ammatillista omahoitajuutta sekä rakentaa siltaa lapsen, lapsen läheisten ja lastenkodin välille. Tarkoituksena oli luoda Pelastakaa Lapset ry:n lastenkoteihin Silta-työn malli sekä käsikirja tukemaan tätä työskentelyä. Silta-projekti on toteutettu yhteistyössä monien toimijoiden kanssa: mukana ovat olleet sekä lasten verkostot että erilaiset ammattikenttien organisaatiot. Silta-työskentely perustuu lapsilähtöisyyteen, vuorovaikutuksellisuuteen ja rinnalla kulkemiseen. (Pelastakaa Lapset ry 2009b.) Työskentely aloitetaan esityöskentelyllä, jonka aikana omahoitaja ottaa puheeksi lapsen ja hänen läheistensä kanssa lapsen elämän

eheytyksen, ja lapselle tarjotaan mahdollisuus osallistua Silta-projektiin (Silta-työn prosessikuvaus). Työskentelyn on tarkoitus olla avointa, luottamuksellista ja vapaaehtoista (Pelastakaa Lapset ry 2009b). Tapaamiset räätälöidään aina lapsen tarpeista käsin, ja ne pohjautuvat ajatukseen lapsesta oman elämänsä asiantuntijana. Tapaamisissa lapset, omahoitajat ja läheiset tapaavat yhdessä projektityöntekijän kanssa. Ennen varsinaista työskentelyä tehdään alkuhaastattelu ja sovitaan yhteisistä pelisäännöistä. (Silta-työn prosessikuvaus.)

Silta-projektissa luotiin vuorovaikutuksellinen toimintamalli, johon kuului erilaisia laajasti lastensuojelussa hyödynnettäviä työvälineitä, kuten elämänjana- ja sukupuutyöskentely (Pelastakaa Lapset ry 2009b). Näiden menetelmien avulla tuettiin lapsen ymmärrystä omaa elämäntarinaansa kohtaan palaamalla lapsen henkilökohtaiseen historiaan ja kartoittamalla lapsen läheisverkostoa. Elämänjana-työskentelyn avulla luodaan kuvaa siitä, miten lapsi on elänyt elämäänsä syntymästä nykyisyyteen. Työskentelyn tavoitteena on eletyn elämän konkreettisen hahmottamisen ja jäsentämisen kautta nostaa esille lapsen elämän eri vaiheita ja ainutlaatuisia kokemuksia. (Barkman 2008, 6.) Sukupuutyöskentely pyrkii tuomaan esille, millaisista sukujuurista lapsi on lähtöisin, ja tätä kautta lapsen on mahdollista nähdä oma elämänsä uudesta näkökulmasta ja havaita myös mahdolliset myönteiset muutokset. Sukupuutyöskentelyn avulla voidaan hahmottaa, mitkä asiat ovat johtaneet lapsen tai hänen läheistensä tiettyihin elämäntilanteisiin. Työskentelyn avulla on mahdollista paremmin ymmärtää erilaisia omia tai läheisten tapoja ja asenteita, ja sukupuun tutkimisen kautta voidaan lisätä sekä lapsen itseymmärrystä että ymmärrystä hänen läheisiään kohtaan. (Ijäs 2003, 9–10.)

3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

Teorian peruselementteinä toimivat käsitteet, joiden ymmärtämisen pohjalta teoriaperusta voidaan perustella (Paunonen-Ilmonen 2001, 30). Tutkimuksessamme ovat vahvasti läsnä voimaantumisen, elämäntarinatyöskentelyn ja lasten palautteen ja osallisuuden käsitteet. Elämäntarinan eheytykseen, joka on yksi Silta-projektin kolmesta päätavoitteesta, liittyy voimaantuminen. Neufeltin ja Grimmettin (1994) mukaan voimaantuakseen ihmisellä tulee olla selvä kuva identiteetis-

tään (Siitonen & Robinson 2001, 65). Identiteetin rakentumista voidaan auttaa elämäntarinatyöskentelyn avulla (Känkänen 2003, 93). Koska tutkimuksemme lähtökohtana on hankkia palautetta lapsilta, on lapsen palaute ja siihen liittyvä osallisuus yksi keskeisistä käsitteistämme.

3.1 Voimaantuminen

Voimaantumisella tarkoitetaan asioiden mahdollistamista, voimavarojen löytymistä ja elämänhallinnan sekä toimintakykyisyyden saavuttamista (Siitonen & Robinson 2001, 63). Voimaantuminen-sanan yhteydessä puhutaan usein englanninkielisestä empowerment-käsitteestä. Lewis ja Urmston (2000) selittävät, että empowerment ymmärretään usein sen kautta, mitä se ei ole: empowerment eli voimaantuminen ei ole esimerkiksi avuttomuutta tai toivottomuutta (Mattila 2008, 27). Voimaantumisen tunne liittyy läheisesti motivaatioon ja päämääräsuuntautuneisuuteen; on todettu, että voimaantumisen tunne rakentaa päämäärien asettamisen perustan. Valinnanvapauden ja elämänhallinnan tunteet paitsi mahdollistavat päämäärien asettamisen, niiden kokeminen on myös tiiviisti yhteydessä yksilön voimaantumiseen. (Siitonen 1999, 96–97, 129.)

Voimaantuminen on samaan aikaan sekä henkilökohtainen että sosiaalinen prosessi. Henkilökohtainen siinä mielessä, ettei ihminen voi antaa voimaa toiselle, vaan voimaantuminen on yksilöstään itsestään lähtevä prosessi. Voimaantuakseen ihmisen tulee itse löytää omat voimavaransa ja luottaa omiin mahdollisuuksiinsa ja uskoa itseensä. Voimaantumiseen liittyy vastuullisuus omasta kehityksestä sekä halu ja kyky toimia oikeaksi katsomallaan tavalla. (Siitonen 1999, 117–118; Räsänen 2002, 19.) Voimaantuminen on sosiaalinen prosessi siinä mielessä, että henkilön toimintaympäristön sosiaaliset rakenteet sekä muut ihmiset ja olosuhteet ovat voimaantumisen kannalta merkityksellisiä, ja voimaantumisprosessi tarvitsee sille suotuisan ympäristön. Parhaiten ihminen voimaantuu ympäristössä, jossa hän kokee olevansa turvassa, hyväksytty ja tasa-arvoinen. (Siitonen 1999, 118, 161–162, 189.)

Osallisuutta voidaan tarkastella lastenoikeuksia korostavalla tavalla, jolloin painotetaan lasten osallisuuden oikeuksia aikuisten kanssa samanaarvoisena. YK:n lasten

oikeuksien sopimuksen mukaisesti ajattelutavassa keskeisiä käsitteitä ovat demokratia ja voimaantuminen, joiden edistäminen koetaan tärkeinä. (Oranen 2008, 13.) Kun lastensuojelun piirissä oleva lapsi tai nuori kokee olevansa tärkeä ihminen hänen kanssaan työskenteleville aikuisille sekä itseään koskevista asioista aidosti osallinen, hän myös kokee itseään koskevat prosessit voimaannuttaviksi ja merkityksellisiksi (Reinikainen 2007, 119). Voimaantumisen onkin keskeistä ihmisen usko omaan vaikutusmahdollisuuteen ympäristössään. Voimaantuaan ihminen saa mahdollisuuden hallita omaa tulevaisuuttaan ja vaikuttaa omaan elämäänsä koskeviin päätöksiin. (Räsänen 2002, 20.)

Kun ihminen voimaantuu omista lähtökohdistaan ja päämääristään käsin, voimaantumisen kokemuksesta seuraa hyvinvoinnin kokemus. Voimaantumisen kokemukset myös edesauttavat henkilön sitoutuneisuutta omaan elämänlaatuunsa parantamiseksi. Lisäksi voimaantumisen kokeminen edesauttaa ihmisen jaksamista arjessa. (Siitonen 1999, 189.) Voimaantuminen näkyy usein esimerkiksi kohonneena itsetuntona ja kykyä asettaa ja saavuttaa henkilökohtaisia tavoitteita. Tärkeää ovat myös elämänhallinnan kokemukset sekä toiveikkaat odotukset tulevaisuudesta. (Räsänen 2002, 20.)

3.2 Elämäntarinatyöskentely

Pelkkä lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle harvoin auttaa lasta rakentamaan omaa identiteettiään ja elämäntarinaansa tai löytämään paikkaansa yhteiskunnassa (Pölkki & Raitanen 2007). Yhden näkökulman mukaan identiteettiä rakentuu tarinoissamme. Identiteetti ei ole muuttumaton, vaan sitä rakennetaan joka päivä uusien minäkertomusten avulla. (Känkänen 2003, 93.) Tiedon ajatellaan syntyvän aina suhteissa, sillä elämme merkityksmaailmassa, joka rakentuu kielen avulla tietyssä historiallisessa ja sosiaalisessa kontekstissa. Merkitykset muodostuvat kertomuksiksi, jotka antavat mielekkyyden elämällemme ja identiteettillemme. (Malinen 2006, 45.) Elämäntarinatyöskentelyssä lapsi rakentaa identiteettiään tutkimalla ja kertomalla omaa elämäntarinaansa. Elämäntarinatyöskentelyn avulla lapsi saa mahdollisuuden tarkastella oman elämänsä tapahtumia ja kokemuksia sekä sitä, miten ne ovat vaikuttaneet hänen elämänsä kulkuun (Pölkki & Raitanen

2009). Niemelän (2005, 70) mukaan kaikilla ihmisillä on tarve muodostaa elämäänsä kokonaiskuva tajunnassaan.

Elämäntarinatyöskentely on työskentelyä lapsen elämänsä hahmottamiseksi. Omaan elämään liittyvät vaiheet kiinnostavat kaikkia, mutta omien elämänvaiheiden kysymykset askarruttavat erityisesti lastensuojelun asiakkaina olevia lapsia, jotka on sijoitettu kodin ulkopuolelle jo pieninä. (Känkänen 2003, 83–84.) On alettu uskoa, että voidakseen olla oman elämänsä pääosassa, ihmisen tulee muodostaa eheä mielikuva elämäntarinastaan (Savolainen 2008, 168). Sijoitetuilla lapsilla saattaa usein olla menneisyydessään sellaisia elämänvaiheita, joista heillä ei ole tietoa (Känkänen 2003, 83–84). Elämäntarinaa tutkiessa tällaisia historian aukkoja voidaan paikata esimerkiksi valokuvilla, tarinoilla tai dokumenteilla. Vaikeiden kokemusten kohdalle lapsi voi rakentaa lohdullisia mielikuvia. (Savolainen 2008, 168.)

Elämäntarinaansa tarkastellessaan lapsi pääsee lähemmäs kokemuksiinsa, ajatuksiinsa ja tunteitaan (Känkänen 2003, 94). Pitkään kaltoinkohdeltu lapsi, joita suuri osa kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista on, oppii kieltämään tunteensa selviytyäkseen, ja jää tällöin etäälle omista kokemuksistaan (Bardy, Barkman & Janhunen 2000, 123). Elämäntarinatyöskentelyn avulla lapsi kykenee rakentamaan suhdetta omaan itseensä ja ajatuksiinsa, ja pääsee muodostamaan eheämpää kuvaa itsestään. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten parissa tehdyt tutkimukset ovat toistuvasti tuoneet esille lasten identiteettiin sekä turvallisuuden ja kuulumisen kokemuksiin liittyviä vaikeuksia. Näiden klassisten lastensuojelullisten ongelmien korjaamisessa on tärkeää ymmärtää sijoitusta edeltäneiden, sen aikaisten sekä sijoituksen jälkeisten tapahtumien merkitys lapselle. (Bardy & Känkänen 2005, 68.)

Elämäntarinaa tutkiessaan elämäntarinan kertoja antaa tapahtumille, tilanteille ja ihmisille omat merkityksensä (Savolainen 2008, 168). Kukaan ei voi ilman kanssakäymistä lapsen kanssa tietää, miten lapsi kokee tilanteensa ja näkee historiansa (Bardy & Känkänen 2005, 66). Tarinatyöskentelyssä yhtenä tärkeänä näkökulmana on lapsen kuulluksi ja nähdyksi tuleminen kokemukseksi. Jaettu ymmärrys elämäntilanteesta, ja lapsen huomioiminen antavat lapselle tunteen, että hänen tarinallaan

on merkitys. (Känkänen 2003, 94.) Kuullessaan toiselta ihmiseltä, miten tarina kosketti häntä, tuntee lapsi liittyvänsä tähän ihmiseen, ja tällöin hänen eristyneisyytensä pienenee. Se, mitä lapsi on, tulee tilanteessa jaetuksi ja voidaan tuntea yhteenkuuluvuutta, joka on erittäin eheyttävä kokemus. Identiteetin uudelleen määrittelyn tukemista voidaan mahdollistaa luomalla tietoisesti prosesseja, joissa lapselle annetaan mahdollisuus kuulla, kuinka hänen tarinansa on koskettanut toista. (Malinen 2006, 58.) Elämäntarinatyöskentelyssä ei ole kysymys vain menneisyyden tutkimisesta ja tarkastelemisesta, vaan myös elämäntarinan kertomisesta eteenpäin. Elämäntarinatyöskentely lisää näin ollen ymmärrystä tarinan kertojan ja kuulijan avulla. (Bardy ym. 2000, 4.)

Lapsen oman puheen ja muistojen kuuleminen, oman elämänjanan kokoaminen ja sen tutkiminen, entisille kasvupaikoille suunnatut matkat ja puuttuvien tietojen täydentäminen ovat tärkeitä keinoja lapsen hahmottaessa menneisyyttään. Monilla lastensuojelulapsilla erityisongelmana ovat suvussa toistuvat ongelmat, jolloin lapsuuteen, vanhempiin ja sukulaisiin liittyvien hyvien muistojen merkittävyys korostuu. Menneisyyden kokoamisen ja tutkimisen rinnalla tärkeää on myös katsoa tulevaisuuteen, ja pystyä suunnittelemaan kuinka elämä voisi jatkua. (Niemelä 2005, 71.) Elämäntarinatyöskentelyssä ei ole tarkoituksena ratkaista mitään, vaan rakentaa yhdessä vaihtoehtoisia merkityksiä ja kokemuksia, jotka ovat saattaneet jäädä ongelmien varjoon lapsen elämässä. Aiemman elämän läpikäyminen tuottaa parhaimmillaan uusia vaihtoehtoja ja toimintatapoja elämäämme. (Malinen 2006, 46.)

3.3 Lasten palaute ja osallisuus

On todettu, että suora palautteen kerääminen lapsilta on harvinaista, ja usein palautteen kerääminen tapahtuu lasten vanhempien, läheisten tai ohjaajien kautta. Lapset kuitenkin arvostavat, kun palautetta ja kokemuksia kerätään heiltä itseltään. (Ervast & Tulensalo 2006, 68, 72.) Lisäksi lapset ja nuoret ovat useimmiten kyvykkäämpiä ilmaisemaan mielipiteensä kuin mitä aikuiset uskovat (Lapsille sopiva Suomi 2005, 42). Lapsen palautetta on erityisen tärkeää kysyä, koska lasten ja aikuisten näkökulmat usein eroavat toisistaan. Ihmiselle merkitykselliset asiat muuttuvat iän myötä ja ihminen tekee eri-ikäisenä havaintoja eri asemasta.

(Bardy 2001, 132.) Pelkkä aikuisten antama palaute antaa kokonaisuudesta yksipuolisen kuvan. Lasten palaute on erityisen tärkeää, sillä lapsi on ensisijainen lastensuojelun asiakas (Möller 2006, 18).

Lapsen osallisuudessa on kyse siitä, miten lapsi voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Tärkeää osallisuudessa on myös mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä. (Oranen 2009.) Lapselle on kuitenkin yhtä tärkeää antaa mahdollisuus halutessaan olla esittämättä mielipiteitään, eikä aikuiselle kuuluvaa vastuuta päättää asioista saa sysätä lapselle (Lapsille sopiva Suomi 2005, 43). On havaittu, että hyvin nuorillakin lapsilla on riittävästi valmiuksia arvioida omia kokemuksiaan siitä, millaiseksi he ovat kokeneet kohtaamiset lastensuojelun työntekijöiden kanssa (Möller 2006, 19). Osallisuus on mukana olemista, tekemistä ja vaikuttamista (Muukkonen 2009, 143). Thomasin (2002) mukaan mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta on myös yksi osallisuuden muoto ja lapsella tulisi olla mahdollisuus valita myös tämä vaihtoehto (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 121).

Lasten osallisuus on osa demokraattista yhteiskuntaa, ja lasten kuulemisen tärkeys on otettu monessa kunnassa osaksi lapsipoliittisten ohjelmien kehittämistä. Lapsista kasvaa aktiivisia aikuisia, jos heillä on ollut elämänsä aikana mahdollisuus saada mielipiteensä kuuluviin, ja heille on jäänyt kokemus siitä, että tämä mielipide otetaan myös huomioon. (Bardy 2001, 131.) YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa nostetaan esiin, että lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä asioissa, jotka häntä koskevat (Lapsen oikeuksien sopimus, 12.artikla). Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsille on taattava mahdollisuus osallistumiseen ja mielipiteen ilmaisuun ja Suomen perustuslain mukaan lapsen tulee saada vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Myös sosiaalihuollon asiakaslaki, sekä lastensuojelulaki peräänkuuluttavat lapsen oikeutta ilmaista mielipiteensä. (Hotari ym. 2009, 117–118.)

Vaikka tiedetään, että lapsen osallisuus on tärkeää, jäävät lasten ajatukset ja kokemukset lastensuojelussa yhä aikuisten ulottumattomiin. Aikuisten on haasteellista luottaa lapsen kerrontaan tai heiltä puuttuu rohkeutta antaa lapselle mahdollisuus ottaa kantaa hänen omiin asioihinsa. (Möller 2006, 18–19.) Asiakastyössä

lapset kohdataan usein yksilöllisen huomioon sijaan osana suurempaa kokonaisuutta ja he ovat työskentelyssä osallisina esimerkiksi vanhempien tai perheen välityksellä (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 7). On myös todettu, että keskusteluita ohjaavat aikuisten valmiiksi määrittelemät paikka, aika ja aiheet, mikä samalla määrittelee lapsen mahdollisuutta osallistua työskentelyyn (Anis 2006, 75).

Osallisuuden rakentumista voidaan tarkastella asiakasprosessien osien kokonaisuutena ja yksittäisissä kohtaamisissa. Prosessi- ja kohtaamisosallisuus rakentuu erilaisista elementeistä, joista yksi on lapsen rooli arvioijana. Kun lapsi on osallisena tietoon, ja osallisena tiedon tuottamisessa, käsittelemisessä ja aikanaan myös tiedon arvioinnissa, saadaan kohtaamisista toivottavaa tietohyötyä. Arvioidessaan lapsella on mahdollisuus prosessoida uudelleen asiaa, miettiä omaa kantaansa ja etsiä sopivia ilmaisuja mielipiteilleen. Osallisuuden hyöty voidaan nähdä myös mahdollisuutena rakentaa yhteistä arviointia kaikkien prosessissa mukana olleiden kesken. Yhteinen arviointi mahdollistaa tulevaisuudessa lapsen käyttöön sopivien voimavarojen valitsemisen. (Muukkonen 2009, 135, 137, 140, 142.)

Vaikka osallistumisen tulisi lastensuojelussa toteutua konkreettisella tasolla lasten äänen kuulemiseksi, on tärkeää arvioida menetelmiä, joilla lapset osallistetaan päätöksentekoon. On pidettävä mielessä, ettei lapsia saa asettaa liian vaativiin tilanteisiin. (Oranen 2008, 44.) Lapselle ei saa tulla tunne, että hän joutuu päättämään asioista, joiden vastuu kuuluu aikuisille (vrt. Puustinen-Korhonen 1994, 12-13). Jos lapselle luvataan mahdollisuus vaikuttaa, pitää pitää huoli siitä, että asiat muuttuvat lapsen antaman palautteen myötä, sillä muutoin seurauksena voi olla turhautumista ja entistä korkeampi kynnys osallistua tulevaisuudessa. On tärkeää selvittää lapselle, mihin asioihin hänellä on mahdollisuus vaikuttaa, jotta lapselle ei tulisi kokemusta luottamuksen pettämisestä. (Oranen 2008, 45.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Opinnäytetyömme tutkimustehtävä oli selvittää kyselylomakkeen avulla kahden toista Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projektin Silta-tapaamisissa mukana olleiden lasten kokemuksia ja näkemyksiä tapaamisista. Tavoitteemme oli tutkia, mitä pa-

lautetta lapset antavat tapaamisten merkityksestä lapsen omahoitaja- ja läheissuh-
teisiin, sekä sitä, mitä palautetta lapset antavat Silta-tapaamisista.

Tutkimuskysymyksemme oli:

Mitä palautetta lapset antavat Silta-tapaamisista?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opetusministeriö on määritellyt, että ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitys-
työn pääasiallinen sisältö on opetukseen, työelämään ja aluekehitykseen kytkeyty-
vää, soveltavaa tutkimusta ja kehittämistyötä (Tutkimus- ja kehitystyö suomalai-
sissa ammattikorkeakouluissa 2004, 73). Jokaisella tutkimuksella on omat tutki-
musongelmansa, oma totuuden etsintänsä, eli varsinainen tutkimustapahtuma,
sekä tutkimusongelmien ratkaisupyrkimysten seuraukset (Kainulainen 2004, 71).
Tutkimus- ja kehittämistyötä on kaikki sellainen työ, joka tuottaa uutta tietoa ja
toimintamalleja sekä kehittää jo olemassa olevia toimintamalleja ja -tapoja. Työ-
elämän kehittämistutkimuksien ja -projektien tavoitteena on yhdistää teoreettista,
tieteellistä tietoa sekä käytännöllistä, työelämän teoriaa ja tietoa. (Vesterinen
2004, 44, 61.) Tutkimuksen tavoitteena on etsiä ratkaisuja asetettuihin tutkimus-
ongelmiin. Usein ratkaisuja etsitään käytännönongelmiin, ja ratkaisut perustuvat
tietoon siitä, kuinka ongelma saadaan ratkaistuksi. On kuitenkin todettu, että tut-
kimustuloksissa tulisi entistä enemmän informaation tuottamisen lisäksi painottaa
konkreettisiin muutoksiin työelämässä, jolloin tutkimustulokset olisivat hyödylli-
siä sekä tutkimustavoitteiden että työelämän kannalta. (Kainulainen 2004, 72.)

5.1 Työelämälähtöinen opinnäytetyö

Työelämälähtöisellä opinnäytetyöllä on tarkoitus hakea tietoa, joka auttaa ammat-
tialaa kehittymään ja uudistumaan (Rissanen 2004, 198). Opinnäytetyössä rapor-
toimme Silta-projektissa mukana olleiden lasten mielipiteitä ja ajatuksia Silta-
tapaamisista ja niihin osallistumisesta. Opinnäytetyön lähtökohdat nousevat työ-
elämän kehittämistarpeista, sillä Silta-projektin avulla on pyritty tuomaan uuden-
laisia työmenetelmiä lastenkodissa tehtävän työn tueksi: on pyritty vahvistamaan
amatillista omahoitajuutta, ja tuomaan monipuolisia työvälineitä arjessa tehtä-

vään työhön. (Pelastakaa Lapset 2009b.) Tutkimustulosten hyödyllisyys riippuu vahvasti siitä, kuinka ne siirretään käytäntöön (Kainulainen 2004, 73). Oletuksena työelämälähtöisessä opinnäytetyössä on, että opinnäytetyön tilaaja hyödyntää tutkimustuloksia. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kerätä palautetta Silta-tapaamisissa mukana olleilta lapsilta, ja tämän palautteen avulla Silta-työn mallia voidaan mahdollisesti kehittää.

Työelämälähtöisen opinnäytetyöprosessin tärkeimpiä tavoitteita on monipuolinen informaation siirto ja jakaminen eri osapuolten kesken (Rissanen 2004, 200). Meille on ollut tärkeää toimia yhteistyössä koulun edustajan ja ammattikentän toimijoiden kanssa, joiden kanssa on ollut mahdollista keskustella ja pohtia opinnäytetyöhön liittyviä kysymyksiä monesta eri näkökulmasta. Erityisen merkittävää työelämälähtöiselle opinnäytetyölle on ammattikentän aktiivinen osallistuminen, ja sellainen tutkimuskysymys, joka aidosti kiinnostaa kaikkia osapuolia. (Rissanen 2004, 198–200.) Silta-projektin yhteistyöhenkilöiltä olemme saaneet opinnäytetyötämme varten tietoa Silta-projektista, ja he ovat esittäneet työtämme kohtaan ajatuksia, toiveita ja rajoituksia. Työelämälähtöinen opinnäytetyö vaatii onnistuakseen eri osapuolten yhteisiä intressejä, toimivia tiedonkeruu- ja analysointitapoja sekä kriittistä arviointia käytäntöjä kohtaan (Rissanen 2004, 207).

5.2 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimuksen kohdejoukkona oli Pelastakaa Lapset ry:n keskuustoiminnan alaisten lastenkotien kaksitoista Silta-projektissa mukana ollutta lasta. Kokonaisuudessaan Silta-projektissa oli mukana enemmän lapsia, mutta kohderyhmäämme valikoituivat lapset, jotka olivat päättäneet Silta-projektissa työskentelyn muita lapsia aiemmin. Kohdejoukon valikoituminen siis perustui siihen, missä vaiheessa projektia lapset olivat, ei muihin seikkoihin. Tutkimuksen tavoitteisiin nähden ei ollut tarpeellista saada muuta tietoa kohdejoukosta kuin että he ovat kykeneväisiä vastaamaan kyselyyn. Luku- ja kirjoitustaito ovat edellytyksenä kyselytutkimukseen osallistumiselle (Hill 2006, Helavirran 2007, 21 mukaan).

5.3 Tutkimuslupa ja anonymiteetti

Tutkimuslupaa ei tarvinnut hakea projektissa mukana olevilta lastenkodeilta erikseen, vaan tutkimusluvut solmittiin Pelastakaa Lapset ry:n ja erikseen erään sijoitettavan kunnan kanssa. Lapsia ei tavattu henkilökohtaisesti, eivätkä lasten henkilötiedot tulleet tietoon. Kyselylomakkeen kysymykset eivät kartoittaneet kohdejoukosta sellaisia tietoja, joiden avulla heidät voitaisiin tunnistaa; lomakkeessa ei kysytty esimerkiksi vastaajien ikää, sijoituspaikkaa, lastensuojelullista taustaa tai muita taustakysymyksiä. Nämä tekijät takasivat tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetin. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia siten, ettei tutkimuksessa saatuja tietoja käytetä muuhun kuin luvattuun tarkoitukseen, eikä tietoja luovuteta ulkopuolisille (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Täytetyt kyselylomakkeet ovat olleet vain tutkimusryhmän tarkasteltavissa, eikä esimerkiksi opinnäytetyön tilaajalla ole ollut oikeutta tutustua lasten täyttämiin kyselylomakkeisiin. Tutkimuslupia anoessa sitouduttiin hävittämään tutkimusaineisto tutkimuksen valmistuttua.

5.4 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyötä ei varsinaisesti voi osoittaa vain kvalitatiiviseksi tai kvantitatiiviseksi opinnäytetyöksi, sillä työ sisältää piirteitä sekä laadullisesta että määrällisestä tutkimuksesta. Laadullisille tutkimuksille on ominaista saada kuuluviin tutkittavien omat kokemukset ja se on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, eikä se perustu määrällisen tutkimuksen kaltaisesti aiempiin teorioihin tai johtopäätöksiin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155). Tutkimuksen tavoite oli kerätä lapsilta palautetta Silta-tapaamisista, ja pyrimme kyselylomakkeen avulla saamaan kuuluviin lasten omia ajatuksia Silta-projektia koskien. Kyselylomakkeiden avulla saadaan kerättyä tietoa vastaajien ajatuksista ja mielipiteistä. Kyselylomakkeilla voidaan kerätä sekä määrällistä että laadullista aineistoa: vaihtoehtokysymykset tuottavat määrällistä ja avoimet kysymykset laadullista aineistoa. (Vanhala 2005, 17, 33.)

Kyselyn soveltuvuutta tutkimukseen on syytä arvioida tavoitteiden perusteella, ja tavoitteet ohjaavat myös lomakkeen ja kysymystyyppien valintaa (Vanhala 2005,

34). Aineistonkeruu toteutettiin kaksiosaisella kyselylomakkeella, jonka käyttöön päädyttiin opinnäytetyön tilaajan asettamien reunaehtojen perusteella. Silta-tapaamisten palautteenkeruun tuli tapahtua lapsia tapaamatta, sillä koettiin, ettei lasten ollut tarpeellista puhua kokemuksistaan uusille ihmisille. Tutkimusta tehdessä on pyrittävä pitämään kiinni eettisestä ohjeesta, jonka mukaan tutkimukseen osallistumisen ei tule aiheuttaa henkistä vahinkoa vastaajalle (Kuula 2006, 62). Ajatuksena oli, että Silta-tapaamisten arviointi olisi lapsille mahdollisimman voimaannuttava ja niin sanotusti ympyrän sulkeva kokemus. Kyselyt toimitettiin lapsille postitse lastenkotien johtajien välityksellä. Postitse toimitettavan kyselyn etu on, että lapsi voi jättää vastaamatta omasta mielestään liian arkaluontoisiin kysymyksiin (Kuula 2006, 108).

5.5 Kyselylomakkeen laadinta ja testaus

Kyselylomaketta laadittaessa pidettiin tärkeänä, että kohdejoukko kykenee itsenäisesti vastaamaan kyselyyn. Kysymyslomakkeessa nähtiin olennaisena kysymysten järjestys, jonka tuli olla looginen, muttei johdatteleva. Vastaaja voi tietenkin käydä lomakkeen läpi haluamassaan järjestyksessä, ja esimerkiksi jättää vaikeaksi kokemansa kysymykset viimeiseksi (Vanhalta 2005, 29). Vaikka kysymysten järjestys koettiin tärkeäksi, kyselylomake muodostui kuitenkin sellaisista kysymyksistä, joihin oli mahdollista vastata haluamassaan järjestyksessä. Kysymysten muotoilussa kiinnitettiin huomiota siihen, että kysymysten kieliasu oli vastaajille selkeä ja ymmärrettävä. Kyselylomakkeen tarkoituksena on saada tietoa asioista, joita tutkimussuunnitelmassa määritellään mitattavan, eikä ole mahdollista saada vastauksia, elleivät vastaajat ymmärrä kysymyksiä (Vilka 2005, 84, 87). Kyselylomakkeen sanamuotojen ja kysymysjärjestyksen vaikutusta vastauksiin on vaikea ennakoida, joten lomakkeen suunnittelussa tulee varata aikaa myös kyselylomakkeen testaukseen, luotettavuuden arviointiin ja lomakkeen toistuvaan muokkaamiseen (Vanhalta 2005, 34).

Kyselylomakkeen ensimmäisessä osassa vastattiin Silta-tapaamisten hyödyllisyyttä ja merkityksellisyyttä koskeviin väittämiin sijoittamalla vastaus viisiportaiselle Likert-asteikolle. On todettu, ettei lasten ole vaikea jäsentää ja käyttää viisiportaista asteikkoa kyselytutkimuksissa (Helavirta 2007, 29–30). Likert-asteikolla

vastausvaihtoehtoina olivat: täysin eri mieltä – osittain eri mieltä – en ole samaa, enkä eri mieltä – osittain samaa mieltä – täysin samaa mieltä. Lapsille tehtävässä tutkimuksessa on hyvä antaa mahdollisuus siihen, että vastaaja saa olla myös tietämätön, muistamaton tai haluton vastaamaan. On siis tarpeellista, että Likertasteikolla on vaihtoehto ”en ole samaa, enkä eri mieltä”. (Helavirta 2007, 30–31.)

Kyselylomake muotoiltiin siten, että vastaajalla on mahdollisuus ilmaista itseään mahdollisimman monipuolisesti, ja tätä näkökulmaa korostettiin avoimin kysymyksin. Toisessa osiossa lapset vastasivat kuuteen avoimeen kysymykseen koskien Silta-tapaamisia ja niiden merkitystä lapsen omahoitaja- ja läheissuhteisiin. Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä palautetta Silta-tapaamisista, ja avointen kysymysten etuna on, että ne rajaavat vastaamista vähemmän kuin valmiita vaihtoehtoja antavat kysymykset. Avointen kysymysten on tarkoitus saada vastaajilta spontaaneja mielipiteitä ja niillä pyritään samaan tutkimukseen tietoja, joita ei voida suljetuilla kysymyksillä saavuttaa. Suljetuissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot ovat tutkijoiden määrittämiä, kun taas avoimiin kysymyksiin vastataan vapaamuotoisesti. (Vilka 2005, 86–87; Vehkalahti 2008, 24–25.) Avoimet kysymykset olivat tutkimuksessa välttämättömiä siksi, ettemme halunneet rajata ja määritellä kaikkia vastausvaihtoehtoja.

Kyselylomake tulee aina testata ennen kyselylomakkeen varsinaista käyttöä. Testaamisella tavoitellaan kyselylomakkeen kriittistä arviointia kohdejoukkoa vastaavaa testiryhmää hyödyntäen. Kyselylomakkeen testaamisessa oleellisia arvioinnin kohteita ovat kyselyn sisällöllisen merkityksen lisäksi kyselyn ulkoasu: kyselyn pituus ja kysymysten ymmärrettävyys. (Vilka 2005, 88.) Koska kysely oli tarkoitettu hyvin spesifille kohderyhmälle, kyselyn testaamiseen liittyi epäluotettavuustekijöitä. Kysely oli kehitetty sen pohjalta, että kyselyyn vastaajalla oli tietoa ja kokemusta Silta-projektista. Koska testiryhmällämme ei ollut Silta-projektista tietoa eikä kokemusta, päädyimme testaamaan kyselylomakkeen kysymysten selkeyttä ja määrän sopivuutta. Testasimme kyselylomakkeemme viidellä yläkouluikäisellä nuorella, ja heidän palautteensa kyselylomakkeesta oli positiivista; nuoret kokivat kysymykset selkeälukuisiksi ja lomakkeen sopivan pituiseksi.

5.6 Aineistonkeruu

Mikään aineisto ei ole valmiina odottamassa, vaan aineiston kokoamiseen tarvitaan sisällöllistä valintaa, ja harkintaa sen suhteen, millä tavoin aineisto aiotaan kerätä (Anttila 2004, 139). Aineistonkeruun ensimmäinen vaihe on määrittellä, mitä tietoa tarvitaan sekä miten ja mistä se hankitaan (Kananen 2008, 56).

Ennen varsinaista kyselyn toteuttamista Silta-projektissa mukana olleiden lastenkotien johtajille lähetettiin sähköposti (liite1), jonka liitteenä olivat lasten saatekirje (liite 2) ja kyselylomake (liite3). Sähköpostissa kehoitettiin johtajia tutustumaan kyselylomakkeeseen ja saatekirjeeseen, ja heillä oli mahdollisuus esittää kysymyksiä ja parannusehdotuksia noin kaksi viikkoa ennen varsinaisten kyselylomakkeiden lähettämistä. Kahden viikon aikana yksi lastenkodin johtaja otti yhteyttä sähköpostitse kyselylomakkeen muotoiluun liittyen. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että alkuperäinen muotoilu oli perusteltua, emmekä palautteen johdosta päätyneet muutoksiin.

Viralliset kyselylomakkeet lähetettiin lastenkodin johtajille postitse lokakuussa 2009, ja johtajat toimittivat kyselyt kohderyhmään kuuluville lapsille. Kyselylomakkeiden mukana lähetettiin lapsille omat saatekirjeet, jotka sisälsivät ohjeistuksen kyselyyn vastaamisesta. Saatekirjeessä kerrottiin, että lapsella on mahdollisuus vastata itsenäisesti tai lapsi voi halutessaan ottaa avukseen omahoitajansa tai jonkun muun aikuisen. Tavoitteena oli kuitenkin saada lapsen omat ajatukset näkyviin, ja korostimme tätä asiaa saatekirjeessä. Kyselylomakkeiden palautuspäiväksi annoimme marraskuun alun. Pidimme mielekkäänä asettaa vastaamiseen kahden viikon aikarajan, jonka toivottiin edesauttavan, ettei kyselyyn vastaaminen pitkittyisi liiaksi tai unohtuisi kokonaan. Noin kuukausi kyselyiden lähettämisen jälkeen lastenkotien johtajille lähetettiin sähköpostit, joissa muistutettiin lasten kyselylomakkeiden palauttamisesta. Vain osa kyselyistä oli palautettu annetun aikarajan puitteissa. Postitse lähetettäviä kyselyitä käytettäessä on tyypillistä, että tutkija joutuu muistuttamaan kyselyyn vastaamisesta (Hirsjärvi ym. 2009, 196). Toimitimme yhteensä kaksitoista kyselylomaketta, joista saimme kahdeksan täytettyinä takaisin.

5.7 Kysymysten laadinta

Kyselylomakkeen ensimmäisessä kohdassa selvitettiin lapsen sukupuoli. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista poikia on enemmän kuin tyttöjä (Lastensuojelu 2009). Poikien on todettu olevan alttiimpia ongelmien kasautuvuudelle tyttöihin verrattuna, ja toisaalta poikien ongelmakäyttäytyminen on myös hyväksytympää kuin tyttöjen (Rönkä 1999, 185). On huomattu, että sijaishoidossa tytöt oireilevat pahaa oloaan herkemmin sisäänpäin, kun taas pojat oireilevat häiriökäytöksensä ulospäin (Tuovila 2000, Laurilan 2002, 9 mukaan). Huostaanottoon liittyneiden perusteluiden on todettu pojilla liittyvän aktiivisen käytöksen tuomiin ongelmiin ja tytöillä ongelmat ovat korostuneet suhteessa muihin ihmisiin (Mäenpää & Törönen 1996, 24). Poikien ja tyttöjen väliset erot tulisi huomioida muun toiminnan ohella myös osallisuuden toteutumisessa. Pojat saattavat kieltäytyä osallistumasta tyttöjä herkemmin. (Oranen 2008, 36–37.) On todettu, että pojat ilmaisevat itseään sattumanvaraisesti, mikä vaikeuttaa palautteen keräämistä heiltä (Heikkinen 2006, 69–70). Kokemukset kuitenkin osoittavat, että miehet ovat valmiita ilmaisemaan itseään, jos he ovat siihen itse halukkaita (Pulli 2006, 172). Sen lisäksi, että kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma kiinnosti meitä, halusimme selvittää, onko vastauksissa selkeitä eroavaisuuksia tyttöjen ja poikien välillä.

Likert-asteikon ensimmäiset väittämät olivat: ”Silta-tapaamiset toivat minulle lisää tietämystä elämäni tapahtumista” ja ”Minulle oli tärkeää, että sain kuulla ja puhua itsestäni ja menneisyydestäni”. Näiden väittämien avulla kartoitettiin lapsen tuntemuksia elämäntarinan eheytymistä kohtaan. Lapsen elämäntarinan eheytyminen oli yksi Silta-projektin kolmesta päätavoitteesta, ja eheytymiseen liittyy olennaisesti oman elämäntarinansa tunteminen. Biologiseen alkuperään ja historiaan tutustuminen edistävät kokemusten mukaan oman identiteetin löytymistä (Kasanen 2006, 9). Sijaiskotilasten sirpaleinen historia vaatii erityistä panostamista identiteetin kysymysten pohdintaan, sillä eri yhteisöissä asuminen saattaa jättää tunteen juurettomuudesta (Laurila 2008, 100–101).

Lastensuojelun asiakkaina olevilla lapsilla saattaa olla suuri tunne siitä, ettei heillä ole hallintaa omasta elämästään. Kuulluksi tuleminen ja omien mielipiteiden ilmaiseminen siten, että mielipiteet vaikuttavat asioihin, voivat olla erityisen merki-

tyksellisiä kokemuksia. (Oranen 2008, 16.) Lapsen kokemusta siitä, että häntä aidosti kuunneltiin, mitattiin Likert-asteikolla kahdella väittämällä: ”Minusta tuntui, että tapaamisissa mielipiteilläni oli merkitystä.” ja ”Silta-tapaamisissa paikalla olleet aikuiset kuuntelivat ja ymmärsivät minua.” Osallisuuden kokemus voi syntyä vain silloin, kun lapselle on syntynyt tunne, että häntä on kuultu ja ymmärretty, ja hänen ajatuksensa on otettu vakavasti (Oranen 2008, 11).

”Silta-tapaamiset olivat minulle hyödyllisiä” oli Likert-asteikon viimeinen väittämä. Hyödyllisyyttä on kuitenkin vaikea mitata, koska asioiden kokeminen hyödylliseksi on subjektiivinen kokemus. Voi myös olla, että hankkeessa mukana olleet eivät välttämättä koe tai näe asioita hyödylliseksi juuri vastaustilanteessa, vaan kenties myöhemmin elämässään. On todettu, että lastensuojelun kehittämishankkeissa tulee kehittää parempia käytäntöjä lasten tarpeiden ja kokemusten kuulemiseksi (Kuronen 2007, 170). Ilman lapsilta saatua tietoa, ei kuitenkaan voida kehittää auttamistyötä (Välivaara 2008, 77). Halusimme saada lasten oman vastaustilanteessa vallinneen näkemyksen hyödyllisyydestä esille.

Kyselylomakkeen toisessa osiossa oli Silta-tapaamisia koskevia lauseen jatkamisen tehtäviä. Avoimilla kysymyksillä: ”Silta-tapaamisissa minusta parasta oli, että” ja ”Silta-tapaamisista minulle jäi päällimmäisenä mieleen” selvitettiin, mitkä asiat tai tapahtumat lapset olivat kokeneet Silta-tapaamisissa sisällöllisesti mielekkäiksi, ja mistä tapaamisiin liittyvistä asioista oli lapsille jäänyt voimakkain muistijälki. Työtä kehitettäessä sisällöllinen mielekkyys on tärkeä arvioinnin kohde. Mielekkyyden lisäksi on tärkeää selvittää, mitä asioita projektissa mukana ollut lapsi nostaa esille Silta-tapaamisten päätyttyä. Palautetta Silta-tapaamisten sisällöstä kerättiin kysymällä lasten näkemyksiä siitä, mikä tapaamisissa oli ollut parasta ja mihin voimakkaimmat muistijäljet tapaamisista liittyivät.

”Jos olisin saanut muuttaa jotain Silta-tapaamisissa, niin” -kysymyksen avulla lapselle annettiin mahdollisuus esittää omia kehittämissuhteita Silta-tapaamisiin. Lastensuojelulain (417/2007, 8 §) mukaan lasten osallisuuden tulee ulottua itseään koskevien asioiden käsittelyn lisäksi palveluiden kehittämiseen. Kehitettäessä lapsille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluita on tärkeää huomioida lasten ja nuorten tarpeet ja toiveet (Lastensuojelulaki 417/2007, 8 §). Osalli-

suudessa on kysymys oikeudesta saada tietoa itseään koskevista asioista ja mahdollisuudesta vaikuttaa näihin asioihin mielipiteitään ilmaisemalla. Osallisuudessa on kysymys vastavuoroisuuden suhteesta; ei ole mahdollista osallistua ja vaikuttaa, jos ei saa asioista riittävää tietoa. Lapsen näkökulmasta osallisuudessa on olennaisesti kyse lasten ja aikuisten välisten valtasuhteiden toiminnasta. (Oranen 2008, 9.)

Sosiaalisen verkoston kautta ihminen ylläpitää sosiaalista identiteettiään. Sosiaaliseen verkostoon kuuluu sellaisia ihmisiä, jotka lapsi itse kokee tärkeiksi. (Mäenpää & Törrönen 1996, 34.) On todettu, että lapsella voi olla erilainen käsitys perheeseen kuuluvista henkilöistä kuin aikuisilla (Ritala-Koskinen 2001, 115). Läheisillä on Silta-projektissa tarkoitettu sellaisia ihmisiä, jotka ovat olleet jossakin vaiheessa osana lapsen elämää. Tällaisia läheisiä ovat vanhempien ja muiden sukulaisten lisäksi voineet olla esimerkiksi lapsen päiväkodin työntekijät. Vaikka suhteiden ylläpitäminen ei aina ole helppoa, on todettu, että lapselle on tärkeää, että sijoituksen aikana ja sen jälkeen yhteydet vanhempiin ja muihin sukulaisiin ja tuttaviiin säilyvät. (Mäenpää & Törrönen 1996, 34–35).

Yksi Silta-projektin tavoitteista oli rakentaa siltaa lapsen, lapsen läheisten ja lastenkodin välille. Tämän tavoitteen toteutumista selvitettiin avoimen kysymyksen, ”Silta-tapaamisten myötä välini läheisiini ovat” avulla. Toisena projektin tavoitteena oli ammatillisen omahoitajuuden tukeminen. Silta-projektin vaikutusta lapsen ja omahoitajan väliseen suhteeseen pyrimme selvittämään avoimella kysymyksellä: ”Nyt, kun Silta-tapaamiset ovat päättyneet, minä ja omahoitajani”. Kysymykset muotoiltiin siten, että niissä kysyttiin Silta-tapaamisten vaikutusta suhteisiin, eikä yleisesti sitä, millaiset suhteet lapsella on läheisiin tai omahoitajaan. Elämäntarinan läpikäymisen tarkoitus on antaa omahoitajatyöskentelylle syvempää merkitystä, sekä parantaa lapsen ja läheisten välejä (Bardy & Barkman 2001, 202; Varilo, Lounavaara-Rintala, Varilo, Vuornos, Wahlbeck, Anttila, Berglund, Ingi, Kankaanpää, Koskinen, Peltonen, Pietiläinen & Rantaniemi 1999, 53).

”Lisäksi minä haluaisin vielä sanoa” -kysymys kuuluu yleisesti kyselylomakkeiden loppuun, ja tämän kysymyksen avulla vastaajalle annettiin mahdollisuus vapaasti kertoa omia näkemyksiään ja kokemuksiaan. Näkemyksien ja kokemusten

kerääminen Silta-tapaamisissa mukana olleilta lapsilta oli äärimmäisen tärkeää, sillä niiden pohjalta Silta-työtä tullaan kehittämään. Kyselylomakkeen toisen osion alussa toimme tämän asian julki myös vastaajille, minkä toivoimme motivoivan lapsia vastaamaan monipuolisesti ja rakentavasti avoimiin kysymyksiin. Yhteistyökumppanimme halusivat korostaa, että lasten palautteella on merkitystä juuri siksi, että Silta-työtä voidaan kehittää.

6 AINEISTON ANALYSOINTI JA TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksen aineiston tavoitteena on kuvata tutkimuksen kohteena olevaa asiaa ja aineiston analyysin tarkoituksena on luoda sanallisesti selkeä kuvaus tutkimuksen kohteesta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110). Tutkimuksen aineiston tarkoituksena oli kuvata lasten kokemuksia ja näkemyksiä Silta-tapaamisista. Aineistoa analysoidessa Likert-asteikko avattiin sanallisesti ja lasten palautteet koottiin aineistossa korostuneiden teemojen pohjalta. Kyselyn avulla tieto pystytään keräämään yhtenäisellä tavalla, mikä helpottaa sen analysointia. Kyselyllä kerätty tieto perustuu kuitenkin vastaajan tulkintaan eli on aina subjektiivista. (Vanhala 2005, 20–21.) Aiemmin on ajateltu, että lasten tuottama tieto saattaa olla riittämätöntä tutkimuksen tarkoituksiin nähden, ja on epäilty voiko lasten antamaan palautteeseen luottaa (Ritala-Koskinen 2001, 67). On kuitenkin huomattu, että lapset osaavat kertoa, mitä mieltä he ovat elämäntilanteestaan ja heidän kanssaan tehtävästä työstä, ja työntekijät pitävät lapsilta kerättyä ja saatua palautetta rakentavana (Muukkonen & Kivelä 2008, 117–118). Kahdestatoista lähetetystä kyselystä saimme täytettynä takaisin kahdeksan. Kahdeksasta vastaajasta kaksi oli tyttöjä, ja kuusi poikia.

6.1 Määrällisen aineiston analysointi

Lomakkeessa, jossa on käytetty Likert-asteikkoa, jokainen vastaus on tutkimustuloksen kannalta yhtä tärkeä (Vanhala 2005, 25). Tutkimuksessamme kohdejoukko (n 8) on pieni, mikä lisää jokaisen vastauksen ainutkertaisuutta ja merkitystä tutkimustulosten kannalta. Olemme koonneet tutkimuksemme määrällisen aineiston taulukkoon (taulukko 1), jossa esittelemme kaikki Likert-asteikon avulla saadut vastaukset. Analysoimme Likert-asteikon avulla saatua palautetta myös

sanallisesti.

TAULUKKO 1. Lasten (n 8) vastaukset Likert-asteikon kysymyksiin

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	En ole samaa eikä eri mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
Silta-tapaamiset toivat minulle lisää tietämystä elämäni tapahtumista	0	2	2	1	3
Minulle oli tärkeää, että sain kuulla ja puhua itsestäni ja menneisyydestäni	1	1	1	2	3
Minusta tuntui, että tapaamisissa mielipiteilläni oli merkitystä	0	4	2	0	2
Silta-tapaamisissa paikalla olleet aikuiset kuuntelivat ja ymmärsivät minua	3	2	1	0	2
Silta-tapaamiset olivat minulle hyödyllisiä	1	1	1	2	3

Silta-tapaamisten vaikutuksesta elämäntarinan eheytymiseen pyydettiin palautetta Likert-asteikon väittämällä: ”Silta-tapaamiset toivat minulle lisää tietämystä elämäni tapahtumista”. Lastenkoteihin sijoitetut lapset tulevat erilaisista elämäntilanteista ja tarvitsevat erilaisia menetelmiä elämänsä selvittämiseksi (Mäenpää & Törrönen 1996, 42). Lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset ovat kuitenkin kokeneet, että lapsella saattaa olla jopa selkeämpi näkemys tilanteestaan kuin hänen kanssaan työskentelevillä ammattilaisilla (Sinko 2001, 144). Yksikään kyselymme vastanneista lapsista ei ollut täysin samaa mieltä väittämän ”Silta-tapaamiset toivat minulle lisää tietämystä elämäni tapahtumista” kanssa. Suurin osa (6) oli eri mieltä, tai ei ollut samaa, eikä eri mieltä, väittämän kanssa. Vastauksen perusteella Silta-tapaamiset eivät tuoneet näille lapsille uutta tietämystä heidän elämänsä tapahtumista.

Silta-tapaamisten merkityksellisyydestä lapsen elämäntarinan eheytymistä kohtaan oli Likert-asteikolla väittämä: ”Minulle oli tärkeää, että sain kuulla ja puhua

itsestäni ja menneisyydestäni”. Tutkimuksessamme yli puolet (5) lapsista oli joko osittain tai täysin eri mieltä väitteen kanssa. Koska väittämä sisälsi monia tekijöitä, on vaikea arvioida, onko lapsi vastauksessaan painottanut kuulemista vai puhumista ja itseään vai menneisyyttään. Silta-tapaamisten merkityksellisyyttä ja lapsen osallisuutta koskeva väite kuului: ”Minusta tuntui, että tapaamisissa mielipiteilläni oli merkitystä”. Tutkimuksessamme puolet vastaajista koki, että heidän mielipiteillään oli ollut osittain merkitystä. Loput vastaajista olivat joko täysin eri mieltä, tai eivät olleet samaa, eivätkä eri mieltä väitteen kanssa. Aiemmin on saatu tuloksia siitä, että lapsi voi kokea mielipiteensä merkityksettömäksi suhteessa muiden osallistujien mielipiteisiin (Heino 2003, 29). Asioiden merkityksellisyyttä on erittäin vaikea mitata, sillä se on aina yksilön subjektiivinen kokemus. Erilaiset elämäkokemukset luovat pohjan erilaisille näkemyksille asioiden merkityksellisyydestä ja merkityksettömyydestä. Meidän kysymyksemme ei mitannut sitä, kuinka merkityksellisinä lapsi koki omat mielipiteensä suhteessa muiden mielipiteisiin, vaan lapsen kokemusta siitä, oliko hänen mielipiteillään merkitystä.

Aidossa vuorovaikutuksessa on tärkeää kuunnella, luottaa ja tuntee turvallisuutta (Uusitalo 2007, 127). Osallisuuteen liittyy olennaisesti kuulluksi tulemisen kokemus, joka edellyttää kokemuksen ymmärretyksi tulemisesta vuorovaikutussuhteessa. ”Silta-tapaamisissa olleet aikuiset kuuntelivat ja ymmärsivät minua” -väittämä mittasi lasten kokemuksia kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta. Suurin osa lapsista (5) oli väittämän kanssa joko täysin tai osittain samaa mieltä. Vastauksen määrä kertonee siitä, että Silta-tapaamiset ovat näiden lasten osalta olleet onnistuneita, kun mitataan kuulluksi ja ymmärretyksi tulemistä. Toisaalta kaksi lasta oli väittämän kanssa täysin eri mieltä. Toinen täysin eri mieltä väittämän kanssa ollut lapsi oli alleviivannut väittämästä sanan ”ymmärsivät”.

Viimeinen Likert-asteikon väittämä oli ”Silta-tapaamiset olivat minulle hyödyllisiä”. Lasten antamien vastausten hajonta oli suuri; jokainen vastaus vaihtoehto oli valittu ainakin kerran. Suurin osa (5) vastauksista oli väittämän kanssa osittain tai täysin eri mieltä. Yksi vastaaja oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Silta-tapaamisten oli tarkoitus olla hyödyllisiä mukana olleille, ja tuottaa jotain uutta ja merkityksellistä. Vastausten hajanaisuuden perusteella voidaan korostaa Silta-tapaamisten merkityksen yksilöllistä luonnetta jokaiselle mukana olleelle.

6.2 Laadullisen aineiston analysointi

Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on koota selkeä ja yhtenäinen informaatio kerätystä aineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110). Tutkimuksen tarkoituksena on ollut tuoda julki Silta-projektissa mukana olleiden lasten palaute, ajatukset ja näkemykset Silta-tapaamisista. Aineistosta ei ole tarkoitus hakea yleistyksiä, vaan esitellä lasten palaute, jonka he ovat antaneet kyselylomakkeen perusteella. Aineiston analyysitapamme on ollut sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi voidaan ajatella väljänä teoreettisena kehyksenä laadullista aineistoa analysoidessa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93). Olemme aineistoa läpikäydessämme huomanneet, että siinä toistuvat tietyt teemat. Teemoittelussa aineisto järjestetään siinä toistuvien teemojen mukaisesti. Teemoittelussa painotetaan ajatusta siitä, että nostetaan esille teemojen lisäksi se, mitä kustakin teemasta on sanottu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95.) Olemme myös verranneet saamaamme palautetta aiempiin lasten tietoon perustuviin tutkimuksiin.

6.2.1 Silta-tapaamisten sisältö ja ajankäyttö

Pyrimme saamaan Silta-tapaamisten sisällöstä palautetta useiden kysymysten avulla. Silta-tapaamisten sisällöllisestä mielekkyydestä kertoi yhden lapsen vastaus, jonka mukaan tapaamisissa parasta oli ollut, kun ”*teimme yhdessä kaikkea kivaa ja sai syötävää*”. Aiemmissä tutkimuksissa lapset ovat kuvanneet myönteisesti yhdessä tekemistä, ja todenneet konkreettisen tekemisen auttavan asioiden käsittelyssä (Muukkonen & Kivelä 2008, 115; Rautio 2004, 63). Hyvinvointiaan pohtiessaan lapset usein liittävät käsitteeseen ruokailun (Pesonen & Zotow, 2003, 94). Tutkimuksessa, jossa kysyttiin lasten mielipiteitä koulukotielämästä, ruoka mainittiin monesti (Näsänen & Rautava, 1998, 28-29). Yhden lapsen mukaan Silta-tapaamisissa parasta oli ”*että sai olla hiljaa*”. Aiemminkin on saatu palautetta siitä, että lapselle on tärkeää saada olla hiljaa ja kuunnella (Muukkonen & Kivelä 2008, 115). Aiemmin saatu palaute on saatu haastattelutilanteessa, jolloin tutkija on voinut arvioida palautteen sävyä eli sitä, onko sanottu asia tarkoitettu kirjaimellisesti otettavaksi. Tutkimuksessamme kyselylomakkeen käyttö aiheuttaa sen, ettemme tiedä, onko vastaaja vastannut esimerkiksi sarkastisesti (vrt. Heino 2003,

30). Aineisto on kuitenkin analysoitu siten, että jokainen vastaus on ymmärretty kirjaimellisesti sellaisenaan.

Yhden vastaajan mieleen oli tapaamisista päällimmäisenä jäänyt ”*sukupuun tekeminen*”. Toinen lapsi vastasi samaan kysymykseen: ”*että se oli tylsää*”. Tylysyden on todettu olevan yhteydessä siihen, että lapset joutuvat kertaamaan samoja asioita useissa tilanteissa (Muukkonen & Kivelä 2008, 99–100). Yhden kyselyyn vastanneen mukaan ”*no ei todellakaan mikään!*” oli parasta Silta-tapaamisissa. Tämän vastauksen voidaan ajatella antavan palautetta asetetun kysymyksen lisäksi yleisesti ottaen Silta-tapaamisista kyseisen lapsen näkökulmasta. Jos lapsi näin voimakkaasti ilmaisee mielipiteensä tapaamisten sisällöstä, voidaan ajatella, etteivät tapaamiset ole tarjonneet hänelle positiivisia kokemuksia. Yksi vastaaja oli kirjoittanut, että päällimmäisenä Silta-tapaamisista oli jäänyt mieleen: ”*Tuttuni tapaaminen ja kuinka typeriä ne naiset oli! Puuttuu nyt toisten asioihin!*”.

Yksi vastaajista olisi toivonut, että tapaamisia olisi järjestetty useammin kotona. Yhdelle vastaajalle oli päällimmäisenä jäänyt mieleen ”*edes takas ramppaaminen*”. Edellä mainittujen palautteiden perusteella voidaan korostaa lasten yksilöllisiä mielipiteitä tapaamisten järjestämisestä kohtaan; toinen vastaaja olisi halunnut tapaamisten toteutuvan kotonaan, jolla me olemme ymmärtäneet lasten alkuperäisen kodin, kun taas toinen on kokenut tapaamisten takia joutuvansa vaihtamaan liiaksi paikkaa. Oletuksena on, että paikasta toiseen siirtyminen liittyy lastenkodista poistumiseen. Aiemminkin on todettu, että lapset kokevat paikasta toiseen siirtymisen negatiivisena (Muukkonen & Kivelä 2008, 116). Kun kysyttiin, mitä olisi halunnut Silta-tapaamisissa muuttaa, yksi vastaaja kirjoitti: ”*niitä ei olisi*”. Näiden vastaajien vastausten perusteella Silta-tapaamisia järjestettäessä tulisi lasten mielipidettä tapaamisista kohtaan tiedustella projektin aikana, jolloin esimerkiksi tapaamisjärjestelyitä voitaisiin muokata jokaiselle lapselle mahdollisimman mielekkäiksi.

Lasten antamassa palautteessa Silta-tapaamisiin liittyvä ajankäyttö esiintyi monessa yhteydessä eri tavoin. Kyselyn avoimeen kysymykseen ”Jos olisin saanut muuttaa jotain Silta-tapaamisissa”, yksi vastaaja oli kirjoittanut, että olisi halunnut muuttaa Silta-tapaamisten ”*aikoja + käyntejä käyntimääriä*”. ”*Parempi ajankoh-*

ta” oli yhden lapsen muutostoive, ja toinen vastaaja toivoi *”niitä olisi ollut vähemmän”*. Yksi vastaaja oli vastannut Silta-tapaamisissa minusta parasta oli -kysymykseen: *”pääsi koulusta aikaisemmin”*. Yksi vastaaja oli vastannut samaan kysymykseen: *”niitä olisi ollut vähemmän”*. Aiemmin on todettu, että lapset antavat negatiivista palautetta tapaamisista, kun lapsi on joutunut jättämään jonkin mukavamman asian kesken lastensuojeluun liittyvän tapaamisen vuoksi (Välimäki 2009, 106).

6.2.2 Silta-tapaamisten vaikutus omahoitaja- ja läheissuhteisiin

Silta-tapaamisten vaikutusta lasten ja omahoitajien välisiin suhteisiin kartoitettiin kyselylomakkeen jatka lausetta -kysymyksellä: *”Nyt, kun Silta-tapaamiset ovat päättyneet minä ja omahoitajani”*. Yksi lapsi vastasi tähän kysymykseen: *”yritämme parantaa välimme”*. Toinen lapsi vastasi samaiseen kysymykseen: *”tuntemme toisiamme paremmin”*. Aiemmin on saatu palautetta siitä, että lapsen menneisyyden työstäminen omahoitajan kanssa lujittaa lapsen ja omahoitajan välejä (Varilo ym. 1999, 52). Elämäkertatyöskentelyssä mukana olleiden aikuisten kokemus on ollut, että työskentelyn jälkeen heidän ja lasten väliset keskustelut ovat syventyneet ja tulleet aiempaa lähemmäs lasten kokemuksia (Bardy & Barkman 2001, 204).

Kaksi vastaajaa oli kirjoittanut, ettei heidän omahoitajasuhteissaan ollut tapahtunut muutoksia: *”ei oo tapahtunu mitään”*; *”ollaan samassa tilanteessa niin kuin aina ennenkin.”*. Yksi vastaaja oli kirjoittanut, että hän ja omahoitajansa ovat *”tyytyväisiä”* nyt, kun Silta-tapaamiset ovat päättyneet. Toinen lapsi vastasi omahoitaja-kysymykseen: *”OLEN ONNELLINEN KUN NE LOPPU!!”* Tällainen voimakas vastaus kertonee lapsen kokemuksesta koko Silta-tapaamisia kohtaan. Yksi vastaajista ei ollut voinut sanoa, millaiset suhteet hänellä on tapaamisten päätyttyä omahoitajaansa, sillä vastaaja ei enää asunut lastenkodissa.

Silta-tapaamisten vaikutusta lapsen läheissuhteisiin tutkittiin pyytämällä lapsia jatkamaan lausetta: *”Silta-tapaamisten myötä välini läheisiini ovat”*. Yksi vastaajista oli kirjoittanut, että välit ovat *”muuttunut hyvin paremmiksi”*. Aiemman ko-

kemuksen perusteella lapsen menneisyyden kanssa työskentely parantaa lapsen ja vanhemman välejä, sillä se usein hälventää lapsen sekä omaisten syyllisyyden ja häpeän tunteita (Varilo ym. 1999, 53). Silta-tapaamisten myötä välit läheisiin ovat ”Hyvät” yhdellä vastaajalla, ja toinen kirjoitti, että välit läheisiin ”ovat normaallit”.

Moni vastaaja koki, etteivät välit läheisiin olleet muuttuneet Silta-tapaamisten myötä. Tällaisista kokemuksista kertovat vastaukset: ”normaalit. Samanlaiset kuin ennenkin”, ”samat”, ”niin kuin aina!”. Lapset ovat aiemmin antaneet palautetta, jonka mukaan sijoitus koulukotiin ei ole muuttanut heidän suhteitaan vanhempiin tai muihin sukulaisiin (Näsänen & Rautava 1998, 46). Suhteisiin vaikuttaminen vaatii aikaa ja vaivaa. Kyselyyn vastanneet lapset eivät ole työskennelleet Silta-projektissa ajallisesti kauaa, mikä saattaa vaikuttaa siihen, etteivät Silta-tapaamiset ole vaikuttaneet lasten läheissuhteisiin. Kyselyssä emme tiedustelleet sitä, keitä Silta-tapaamisissa on ollut mukana kunkin lapsen kohdalla. On mahdollista, että tapaamisissa on ollut paikalla sellaisia ihmisiä, jotka eivät ole lapselle niin tärkeitä, että lapsi haluaisi saada aikaan muutoksia hänen ja kyseisten ihmisten välisiin suhteisiin.

6.2.3 Silta-tapaamisten hyödyllisyys

Lapsia pyydettiin vastaamaan avoimissa kysymyksissä lauseeseen: ”Silta-tapaamisista minulle jäi päällimmäisenä mieleen”. Yksi lapsi kirjoitti, että ”niistä ei ollut mulle mitään hyötyä koska tiesin kaiken mitä siellä kerrottiin menneisyydestäni ym.”. Samaan kysymykseen yksi lapsi oli kirjoittanut: ”en olisi ikinä suostunut niihin jos olisin heti tiennyt kuinka turhia ne oli!”. On tutkittu, että lasten oma maailmankuva eroaa siitä, millaiseksi aikuiset mieltävät lapsen maailmankuvan olevan (Lahikainen 2001, 33). Yksi vastaaja oli kirjoittanut ”Lisäksi minä haluaisin vielä sanoa” -kohtaan: ”Turhaa aikaa vievää paskaa! - -”. Tämä voimakas kommentointi kertoo vahvasti lapsen mielipiteen Silta-tapaamisten hyödyllisyydestä.

Lapsilta on aiemmin saatu palautetta siitä, etteivät he aina ole halukkaita puhumaan asioistaan, sillä heillä ei ole mielestään mitään puhuttavaa, lapsia ei kiinnosta keskustella, tai siitä ei ole heidän mielestään mitään hyötyä. Lapset ovat myös maininneet, etteivät halua keskustella heille vieraiden ihmisten kanssa. (Näsänen & Rautio 1998, 34–35.) Lapset saavat harvoin itsenäisesti päättää kenen kanssa he lähtevät yhteistyöhön, ja keneen heillä on mahdollisuus luottaa (Sinko 2001, 148–149). Aiemmin on huomattu, että lapset itse pitävät työskentelyä, jossa ovat olleet mukana vähemmän tärkeänä kuin muut mukana olleet tahot. Tämä saattaa selittyä sillä, että lapset priorisoivat muita asioita tärkeämmiksi elämässään. Lapsilta saadun aiemman palautteen perusteella voidaan tulkita, että lasten saattaa olla vaikea erottaa muutosta ja muutokseen johtanutta asiaa toisistaan. Lasten arvioidessa muutosta ja siihen johtaneita syitä lasten on todettu mainitsevan pieniä, konkreettisia asioita. (Muukkonen & Kivelä 2008, 99, 111, 120.)

Kyselylomakkeemme lopussa oli ”Lisäksi minä haluaisin vielä sanoa” -kohta, johon lapsen oli mahdollista tuoda julki haluamiaan ajatuksia. Lapset olivat kirjoittaneet tähän kohtaan: ”*Turhaa aikaa vievää paskaa! PS. Pahoittelen kielen käyttöä mutta olen sitä mieltä että ’projektinne’ oli epäonnistunut*”, ”*kiva oli kokea silta projekti :) hyvää Joulua! :) Ja nähdään taas joskus!*”, ”*silta oli aika mukava*”, ”*hei hei good pye*”, ja ”*en halua sanoa*”. Lasten kirjoitukset heijastavat sitä, minkälaista viestiä olemme saaneet aiemmistakin kyselyn kohdista; jokaiselle lapselle Silta-tapaamiset ovat olleet erilainen ja hyvin yksilöllinen kokemus.

6.3 Vastaustavat

Lasten on todettu antavan pääsääntöisesti mielellään palautetta heitä koskevista asioista. Lapsilta saatu palaute on kokemusten mukaan vaikuttanut rehelliseltä, ja he ovat osanneet antaa sekä kritiikkiä että positiivista palautetta. (Välimäki 2009, 105.) Tutkimuksessamme kaikki lapset ovat vastanneet Likert-asteikon jokaiseen väittämään, mutta avointen kysymysten kohdalla kaksi lapsista ei ollut vastannut annettuihin kysymyksiin. Yksi lapsista oli vastannut kaikkiin avoimiin kysymyksiin viivoilla, ja toinen lapsi oli vastannut avointen kysymysten osiossa yhtä lukuun ottamatta kaikkiin kysymyksiin kysymysmerkillä. Moni lapsi oli vastauksissaan käyttänyt huutomerkkejä, ja yksi lapsi vastannut yhteen kysymykseen suurin

kirjaimin. Lisäksi osa lapsista oli vastauksissaan alleviivannut sanoja, joita ilmeisesti halusi korostaa. Lapset olivat käyttäneet vastauksissaan myös hymiöitä. Emme ole analysoineet vastaustyyliä ja -tapoja tarkemmin niiden tulkinnanvaraisuuden takia, ja siksi ettemme pitäneet analysointia tarpeellisena tutkimustuloksiin nähden.

Lastensuojelun asiakkaina olevat lapset saattavat kokea, ettei aikuisiin voi luottaa, mikä saattaa vaikuttaa siten, ettei heillä ole halua ilmaista mielipiteitään. (Rautio 2004, 59–60). Kyselytutkimuksessa vastaamatta jättäminen on helpompaa kuin haastattelututkimuksessa, jossa vastataan tutkijan sanallisiin kysymyksiin. Kysymysmerkkiä ja viivaa käyttäneitä lapsia lukuun ottamatta lapset olivat vastanneet kaikkiin avoimiin kysymyksiin. Avointen kysymysten vastaukset olivat kauttaaltaan lyhyitä; lapset vastasivat muutamalla sanalla tai yhdellä virkkeellä. Vastaukset olivat kuitenkin informatiivisia, ja vastasivat hyvin annettuihin kysymyksiin. Yksi vastaajista oli kirjoittanut: ”*En muista tarkkaan*”, kun kysyttiin mikä Silta-tapaamisissa oli parasta ja mitä niistä oli päällimmäisenä jäänyt mieleen. Tyttöjen ja poikien vastausten tai vastaustapojen kesken ei ollut eroja; sekä pojat että tytöt antoivat sekä positiivista että negatiivista palautetta.

6.4 Johtopäätökset

Kyselymme tulosten perusteella ei voida tulla yhtenäisiin johtopäätöksiin siitä, ovatko Silta-tapaamiset olleet hyödyllisiä mukana olleille lapsille. Lastensuojelussa jäädään monesti toisaalta-toisaalta -tyyppiseen pohdintaan, jossa ei voida saada esiin totuutta, vaan saadaan ainoastaan aineksia uuteen pohdintaan (Sinko 2001, 149). Usein ajatellaan, että sijoitetuilla lapsilla on menneisyydessään sellaisia elämänvaiheita, joista lapsella ei ole tietoa (Känkänen 2003, 83–84). Kuitenkin on todettu, että joskus lapsella saattaa olla jopa selkeämpi kuva omasta tilanteestaan kuin hänen kanssaan työskentelevillä aikuisilla (Sinko 2001, 144). Tutkimuksemme osa Silta-projektissa mukana olleista lapsista koki elämäntarinatyöskentelyn hyödyllisemmäksi kuin toiset. Toiset lapset olivat saaneet lisää tietoa menneisyydestään, ja yhdelle lapselle sukupuutyöskentely oli jäänyt päällimmäisenä mieleen. Toiset lapset antoivat palautetta siitä, että pitivät Silta-tapaamisia turhina ja hyödyttöminä.

Elämäntarinaratöskentelyyn liittyvät olennaisesti kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemukset (Känkänen 2003, 94). Nämä kokemukset ovat myös tärkeitä teemoja osallisuuden määrittelyssä. Suurin osa lapsista antoi palautetta, jonka mukaan Silta-tapaamisissa paikalla olleet aikuiset olivat kuunnelleet ja ymmärtäneet heitä. Yksi lapsi koki, että parasta Silta-tapaamisissa oli ollut yhdessä tekeminen. Osallisuus on mukana olemista, tekemistä ja vaikuttamista (Muukkonen 2009, 143). Osa lapsista kuitenkin antoi palautetta, jonka mukaan he olisivat halunneet muuttaa tapaamisten järjestelyitä. Lasten kokemus vaikuttamisesta ei näiden lasten kohdalla ole välttämättä toteutunut Silta-tapaamisissa.

Voimaantumisessa on keskeistä usko omaan vaikutusmahdollisuuteen (Räsänen 2002, 20). Kyselyiden vastausten perusteella ei voida päätellä, olivatko Silta-tapaamiset olleet lapsille voimaannuttavia kokemuksia. Voimaantumisprosessi tarvitsee aikaa, ja meidän kohdejoukkomme ei ollut Silta-projektissa mukana kauaa. Kun lapsi kokee olevansa hänen kanssaan työskenteleville ihmisille tärkeä, ja aidosti osallinen häntä koskevissa asioissa, hän myös kokee itseään koskevat prosessit voimaannuttaviksi (Reinikainen 2007, 119.) Parhaiten ihminen voimaantuu ympäristössä, jossa hän kokee olevansa turvassa, hyväksytty ja tasa-arvoinen. (Siitonen 1999, 118, 189.) Vaikka Silta-tapaamisissa olisi ollut puitteet kokea voimaantumista, voi olla, että joidenkin lasten kohdalla väärä ajankohta tai mielenkiinnon vähyydet ovat voineet vaikuttaa siihen, ettei lapsi ole kokenut prosessia voimaannuttavaksi.

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Kaikissa tutkimuksissa tulisi pyrkiä arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231). Tutkimuksen tulosten luotettavuus voidaan jakaa reliabiliteettiin ja validiteettiin. Heikko reliabiliteetti merkitsee, että tutkimuksen tuloksetkin ovat satunnaisia, eikä tutkimus ole toistettavissa samoin tuloksien kanssa. Tutkimuksen toistettavuus samoin tuloksien kanssa lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Hufnagel & Conca 1991, Vanhalan 2005, 29 mukaan.) Reliabiliteettia voidaan arvioida teettämällä kysely samassa muodossa samoilla vastaajilla useita kertoja, ja saatuja tuloksia verratessa tulosten tulisi olla toisiaan vastaavia. Tutkimuksen

reliabiliteettia tutkittaessa on kuitenkin otettava huomioon vastaajien mahdollinen tietoinen johdonmukaisuus kyselyyn vastattaessa. Reliabiliteettia voidaan myös kyselyn toistamisella sellaisella lomakkeella, josta esimerkiksi kysymysten järjestystä tai sanamuotoja on muutettu. (Kitchenham & Pfleeger 2002, Vanhalan 2005, 29 mukaan.) Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää suunnitella lomakkeet huolellisesti (Hufnagel ja Concan 1991, Vanhalan 2005, 29 mukaan). Vaikka tutkimustuloksemme saattavat olla satunnaisia, tutkimuksemme reliabiliteettia on kasvattanut lomakkeiden huolellinen suunnittelu.

Tutkimuksen validiteetti voidaan jakaa erilaisiin validiteetin muotoihin. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan sitä, kuinka luotettavia tuloksista tehtävät yleistykset ovat (Robson 1994, Vanhalan 2005, 32 mukaan). Meidän tarkoituksenamme ei ole ollut toteuttaa yleistettävissä olevaa informaatiota, vaan saada tietoomme tietyn ryhmän näkemyksiä ja kokemuksia, joten yleistettävyys ei ole ollut tutkimuksemme tarkoituksena. Rakennevaliditeetti kuvaa, kuinka hyvin tutkimuksessa käytetyt menetelmät mittaavat sitä ominaisuutta mitä niiden tulisi mitata. Esimerkiksi kyselyn kysymysten muotoilu liittyy suoraan rakenteelliseen validiteettiin. (Kitchenham & Pfleeger 2002, Vanhalan 2005, 32 mukaan; Robson 1994, Vanhalan 2005, 32 mukaan.) Tutkimuksemme on rakennevaliditeetin osalta luotettava. Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmät mittasivat sitä, mitä niiden tuli mitata, ja saimme kyselylomakkeen avulla kerättyä palautetta Silta-tapaamisista.

Kyselyn täyttäminen erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä saattavat vaikuttaa tutkimustuloksiin ja niiden analyysiin (Vanhalan 2005, 30). Riskitekijänä kyselytutkimuksessa on, että vastaukset eivät ole vertailukelpoisia siksi, että vastaustilanteet ovat olleet lapsilla erilaiset. Kyselyyn vastaamiseen liittyvät olennaisesti myös vastaamistilanteessa läsnä olevat taustavaikuttajat, kuten vastaajan fyysinen tila sekä vastaustilanteen aika ja paikka. Tutkimuksessamme lapsella oli mahdollisuus ottaa mukaansa vastaustilanteeseen haluamansa henkilö, jolla saattoi olla vaikutusta vastauksiin; esimerkiksi omahoitajan ollessa läsnä omahoitajasuhteesta kysyttäessä lapsi saattaa vastata tavalla, joka miellyttää omahoitajaa. Sosiaalinen suotavuus saattaa vaikuttaa vastauksiin, jos vastaaja ei vastaa totuudenmukaisesti, vaan pyrkii antamaan itsestään myönteisen kuvan (Vehkalahti 2008, 90). Aineistoa analysoidessamme olemme käsitelleet aineistoa lasten tuottamina totuuksina.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää aineiston kattava kuvaus tutkimustuloksista raportoitaessa (Kuula 2006, 226). Olemme esitelleet keräämämme aineiston laajasti, mikä lisää osaltaan tutkimuksemme luotettavuutta.

Kyselyn tekemiseen liittyy tiettyjä luotettavuuden riskitekijöitä, sillä kyselyssä on aina epävarmaa, miten vastaaja vastaa. On esimerkiksi mahdollista, että lapset tulkitsevat kyselylomakkeessa olevat väittämät tai lauseen aloitukset erilailla kuin me olemme ne tutkimuksen laatijoina käsittäneet. Kyselylomake saatetaan kokea tylsäksi, jolloin lapset saattavat kehittää tahallaan ”väärää” tai hauskoja vastauksia. Voidaan myös ajatella, että vastaaja vastaa ”väärin”, koska hän ei ehkä halua käsitellä Silta-tapaamisten herättämiä muistoja. (vrt. Helavirta 2007, 21–22.) On myös mahdollista, että vastaaja vastaa tavalla, jota hän olettaa tutkijan odottavan (Hirsjärvi ym. 2004, 192). Konteksti, jossa kysely täytetään, saattaa vaikuttaa kysymysten tulkintaan (Vanhala 2005, 24). Meidän opinnäytetyömme kohdalla yksi tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä teema oli aika. Vastaajajoukkomme Silta-tapaamisista oli kulunut jonkin aikaa, mikä saattoi johtaa siihen, että vastaajat eivät välttämättä muistaneet asioita tapaamisista niistä kuluneen ajan tai niiden merkityksettömyyden takia. Jos Silta-tapaamisiin osallistumisesta oli lapsella kulunut paljon aikaa, hän ei välttämättä pystynyt vastaamaan asetettuihin kysymyksiin tai saattoi antaa niille erilaisia merkityksiä, kuin mitä kysymyksillä oli alun perin haluttu selvittää.

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy olennaisesti kriittisyys lähteitä kohtaan. Lähdekriittisyyttä tarvitaan arvioidessa lähteiden luotettavuutta, johon sisältyvät lähteen puolueettomuus, riippumattomuus ja aitous. Lähdekritiikissä olennaisena osana on kiinnittää huomiota lähteen alkuperään: ovatko kirjoittaja, hänen edustamansa organisaatio ja itse julkaisu arvostettuja. (Mäkinen 2006, 128.) Lähteen alkuperään ja aitouteen on merkittävässä yhteydessä myös lähteen riippumattomuus. Ensikäden lähteitä tulisi suosia, sillä sekundaarilähteiden käyttö on epävarmaa useasta näkökulmasta; lainatessa tekstiä kirjoittaja voi tahattomasti muokata alkuperäisen tekstin merkitystä, ja toisaalta alkuperäisestä tekstistä saattaa olla kulunut niin paljon aikaa, ettei se enää ole ajankohtaista. (Mäkinen 2006, 129; Hirsjärvi ym. 2009, 113.) Olemme pyrkineet lähdekriittisyydessämme linjaan, jossa käytämme sekundaarilähteitä vain silloin, kun kirjoittaja on alallaan arvos-

tettu. Olemme nostaneet lähdekriittisyyden perustaksi lähteiden ajankohtaisuuden ja julkaisun arvostuksen. Lähdekriittisyyden ei tulisi suuntautua ainoastaan käytettäviä lähteitä kohtaan, vaan kriittisyyden tulisi kohdistua myös omaan tekstiin ja työhön (Mäkinen 2005, 85).

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoitus oli kerätä palautetta Silta-tapaamisista Silta-projektissa mukana olleilta lapsilta postitettavan kyselylomakkeen avulla. Tutkimus on yksi viidestä opinnäytetyöstä, joiden tarkoituksena on ollut kerätä palautetta Silta-tapaamisissa mukana olleilta lapsilta ja aikuisilta. Saimme kahdestatoista lähete-tystä kyselylomakkeesta kahdeksan täytettyinä takaisin. Odotimme jokaisen kyse-lylomakkeen palautuvan täytettynä meille, sillä kysely toimitettiin työmei- meksiantajan, Pelastakaa Lapset ry:n, lastenkoteihin. Lastenkotien johtajia muis- tutettiin siitä, että lasten tulisi täyttää ja palauttaa kyselylomakkeet, mutta tästä huolimatta osa kyselylomakkeista ei palautunut meille. Kahdeksalta lapselta saa- dut palautteet olivat kuitenkin tutkimuksemme toteutuksen kannalta riittäviä.

Olemme opinnäytetyöprosessin aikana olleet yhteistyössä sekä työmei tilaajan että muiden samaan projektiin liittyvien opinnäytetyöryhmien kanssa. Olemme tavanneet opinnäytetyöryhmiä, Silta-projektin edustajia ja opinnäytetöitä ohjaavia opettajia opinnäytetyöprosessin aikana yhteisissä projektia koskevissa palaveris- sa. Tapaamiset ovat antaneet meille mahdollisuuden keskustella oman opinnäyte- työmme painopisteitä muihin opinnäytetöihin verrattuna, ja samalla olemme saa- neet ehdotuksia, kuinka kehittää työtämme. On ollut tärkeää tehdä opinnäytetyöstä oman näköisemme vastaten samalla toimemeksiantajan toivomaan opinnäytetöiden yhtenäiseen linjaan. Meidän kohderyhmämme on eronnut muista kohderyhmistä siten, että lasten mukanaolo projektissa on syystä tai toisesta jäänyt lyhyemmäksi kuin muiden Silta-projektissa mukana olleiden lasten, minkä takia onkin mielen- kiintoista päästä tutustumaan muihin lasten palautetta kerääviin opinnäytetöihin.

Kyselymme vastanneiden lasten kokemus Silta-projektissa on ollut lyhytaikainen ja osallistumisen ja kyselyyn vastaamisen välinen aika on voinut olla pitkä. Lasten palaute oli kuitenkin puhuttelevaa. Suurin osa vastaajista toi ilmi Likert-asteikolla

olevansa joko enemmän samaa tai eri mieltä väittämän kanssa sen sijaan, että he olisivat vastanneet ”En ole samaa enkä eri mieltä”, jonka usein väitetään olevan houkuttelevin ja helpoin vastaus. Palautteessa oli havaittavissa myös se, että Silta-projekti oli ollut ainakin osalle lapsista tunteita herättävä kokemus, mikä näkyi vahvoina ilmauksina. Vaikka Silta-tapaamiset näyttäytyivät palautteen perusteella olleen suhteellisen positiivisia kokemuksia suurimmalle osalle lapsista, palaute ei tuonut selkeästi näkyväksi yhtenäistä linjaa siitä, oliko tapaamisten myötä tapahtunut muutoksia lapsen elämässä.

Opinnäytetyön teko on ollut pitkä prosessi, joka käynnistyi keväällä 2009. Työstimme aluksi pitkään kyselylomaketta, jonka kysymysten huolelliseen laatimiseen ja aseteluun käytimme paljon aikaa. Lomakkeen laatiminen oli haastavaa, sillä kyselylomake on työmme pohja, ja siihen kohdistui paljon odotuksia sekä meidän että toimeksiantajan taholta. Lisäksi meille oli tärkeää tavoittaa kyselylomakkeella lapset ja asetella kysymykset niin, että lapset voivat vastata mielipiteidensä mukaan tulematta johdatelluiksi. Mielestämme onnistuimme luomaan lomakkeen, joka sisällöltään vastasi sekä Silta-projektin tavoitteita ja työn tilaajan toiveita että ryhmämme omia mielenkiinnon kohteita. Tiedon ja osaamisen karttuessa opinnäytetyöprosessin aikana olemme huomanneet myös asioita, joita tekisimme toisin kyselylomaketta suunnitellessa ja tehdessä.

Tutkimuksemme aikana meissä on herännyt paljon kysymyksiä erityisesti palautteen antotilanteeseen liittyen. Emme kysyneet kyselylomakkeessa esimerkiksi lapselta sitä, kenen läsnä ollessa ja millaisessa tilanteessa lapsi on vastannut kyselyyn. Vastauksiin on voinut vaikuttaa läsnä olevien henkilöiden lisäksi myös tilanne, jossa lapsi on kyselyyn vastannut. Emme voi olla varmoja siitä, onko lapsi vastannut kyselyyn kiireisen arjen keskellä, vai onko hänelle varattu sopiva aika ja rauhallinen tila vastaamiseen.

Opinnäytetyöprosessi on ollut haastava, ja haastavuutta on varmasti lisännyt se, että teimme kaikki opinnäytetyötä ensimmäistä kertaa. Opinnäytetyön tekeminen kolmen hengen ryhmässä on ollut sekä haastavaa että antoisaa. Olemme oppineet ajan kanssa hyödyntämään ryhmämme kokoa. Prosessi on ollut monivaiheinen ja opettavainen kokemus. Opinnäytetyön teon aikana olemme käyneet läpi paljon

alan kirjallisuutta ja työhömmme liittyviä aiempia tutkimuksia; tavoitteena on ollut hyödyntää näitä lähteitä oikein ja kattavasti. Tässä tavoitteessa olemme mielestämme onnistuneet todella hyvin. Olemme oppineet uusia tiedonhankintaan liittyviä taitoja, kuten erilaisten materiaalien hakemisen verkkopalveluiden kautta. Lukemalla ja muokkaamalla opinnäytetyötämme saamamme palautteen ja oman kasvavan kokonaisuuden hahmottamisen pohjalta, olemme oppineet myös kriittisyyteen omaa tekstiämme kohtaan.

LÄHTEET

Anis, M. 2006. Maahanmuuttajalapsen ja -nuoren lastensuojelun asiakkaina. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006. Lapset ja sosiaalityö: kohtaamisia menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 69–96.

Anttila, P. 2004. Tiedonhankinnan kanavat ammatillisen asiantuntijuuden edistämiseksi. Teoksessa Kotila, H. & Mutanen, A. (toim.) Tutki ja kehittävä ammattikorkeakoulu. Helsinki: Edita, 128–160.

Araneva, M. 2001. Lapsen oikeuksien yleissopimus. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 100–107.

Auvinen, M. & Hiilinen-Heino, M. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden lasten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Bardy, M. 2001. Lasten osallisuus. Teoksessa Bardy, M., Salmi, M., Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: Stakes, 123–133.

Bardy, M. & Känkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat: ihmisyyttä vaalimassa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Bardy, M., Barkman, J. & Janhunen, T. (toim.) 2000. Elämäni tarina: lukemisto lapsuuden kokemuksista lastenkodissa ja perhehoidossa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Barkman, J. 2008. Sijoitettujen nuorten kehittäjä- ja vertaistukiryhmä. Pesäpuun lehti 1/2008. Jyväskylä: Pesäpuu ry, 5–7 [viitattu 24.3.2010]. Saatavissa:

http://www.pesapuu.fi/files/1892/tiedote_0108_nettiin.pdf

Bånkestad, K. 2004. Därför behövs psykoterapeutiska insatser för fosterhemsplacerade barn. *Familjehemmet* 2/2004, 14–17 [viitattu 3.3.2010]. Saatavissa:

http://www.familjehemmensriksforbund.se/downloads/2_04_sid14_17.pdf

Ervast, S-A. & Tulensalo, H. 2006. Sosiaalityötä lapsen kanssa: Kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämistä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 8. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris -instituutti [viitattu 3.3.2010].

Saatavissa: <http://www.socca.fi/aineistot/Kohkaraportti.pdf>

Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006. Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. *Lapset ja sosiaalityö: kohtaamisia menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia*. Jyväskylä: PS-kustannus, 5–18.

Haavisto, M. & Juutinen, M. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden omahoitajien palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Heikkinen, A. 2006. ”Olenko mä sitä riskiryhmää?” Lastensuojelun poikaryhmien hyvinvoinnin muutostekijät – realistinen etnografia. Lisensiaatintutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Heino, T. 2003. Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Päiväkirja-aineiston raportointi. Aiheita 4/2003. Helsinki: Stakes.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 52–75.

Helavirta, S. 2007. Lapset, survey ja hyvinvointi. Metodologisia haasteita ja mahdollisuuksia. *Janus, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 1/2007, 19–34.

Hiitola, J. 2008. Selvitys vuonna 2006 huostaanotetuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista. Lastensuojelun sijaishuollon kehittäminen Tampereella, Tampereen seutukunnassa ja Etelä-Pirkanmaalla -hanke. Stakesin työpapereita 21/2008. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hoikkala, S. 2005. Lastensuojelun laitoshuollon ammatillisia käytäntöjä jäsentämässä. Teoksessa Karvinen-Niinikoski, S. & Tapola, M. (toim.) Tieto nousee kentältä – sosiaalityötä käsitteellistämässä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 2. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris-instituutti, 30–45. Saatavissa: <http://www.socca.fi/aineistot/Tietonouseekentalta.pdf>

Hotari, K., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 117–132.

Hyvinvointi 2015 -ohjelma. Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:3. Helsinki: Yliopistopaino [viitattu 3.3.2010]. Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3640.pdf&title=Hyvinvointi_2015_ohjelma_Sosiaalialan_pitkan_aikavalin_tavoitteita_fi.pdf

Ijäs, K. 2003. Sukupuu: avain oman elämän ja perheen ymmärtämiseen. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Kainulainen, S. 2004. Oikein, totta ja hyödyllistä. Teoksessa Kotila, H. & Mutanen, A. (toim.) Tutkiva ja kehittävä ammattikorkeakoulu. Helsinki: Edita, 68–77.

Kalland, M. 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, J & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 198–233.

Kallinen-Kräkin, S. (toim.) 2008. Sosiaalialan kehittämishanke 2003–2007. Loppuraportti. Selvityksiä 2008:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kananen, J. 2008. Kvali: kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kananoja, A. & Turunen, M.-M. 1996. Tähän suuntaan lastensuojelu! Aiheita 4/1996. Helsinki: Stakes, 73–95.

Karppinen, S. 2000. Lapsen henkilökohtainen hoito ja huolenpito lastensuojelulaitoksessa: omahoitajamenetelmä. Teoksessa Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 16. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 14–20.

Kasanen, T. 2006. Kenen lapsi? 2. painos. Helsinki: Otava.

Klap, K. 2005. Perheen merkitys sijoitetun lapsen kuntoutumisprosessissa. Teoksessa Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry, 79–107.

Korkiamäki, R. 2008. Surffailua arjessa: tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa Roivainen, I., Nylund, M. Korkiamäki, R. & Raitakari, S. (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 173–192.

Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2009. Lastensuojelu 2008. Tilastoraportti. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 2.3.2010]. Saatavissa: https://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2009/Tr19_09.pdf

Kuronen, M. 2007. Kokemuksista huomisen käytäntöihin. Teoksessa Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsen kanssa – olennaista etsimässä. Artikkelikokoelma Minun Elämäni -projektin työstä 2003–2006. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 7. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 169–175.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kyrönseppä, U. & Rautiainen J.-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.

Känkänen, P. 2003. Yksinäisyydestä liittymiseen. Aikaila elämäkerronnallisessa työssä. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki T. (toim.) 2003. Taide ja toiseus: syrjästä yhteisöön. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 81–89.

Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa: hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 232–240.

Känkänen, P. & Laaksonen, S. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämissuunnitelma [viitattu 3.3.2010]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cf-a3e8-36d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>

Känkänen, P. & Pösö, T. 2008. Lastensuojelulaitokset Euroopassa – tieto ja näyttö keskiössä? Yhteiskuntapolitiikka 73 5/2008, 563–568.

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset : etnografia lastenkotityöstä. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Lahikainen, A. R. 2001. Lasten kuuntelemisesta ja sen esteistä. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. 1. painos. Helsinki: WSOY, 21–46.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Laki lapsiasiavaltuutetusta 1221/2004. Saatavissa:

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041221?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20lapsiasiavaltuutetusta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041221?search[type]=pika&search[pika]=laki%20lapsiasiavaltuutetusta)

Lapsen oikeuksien sopimus. 1989. Saatavissa:

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf

Lapsiasianeuvottelukunnan lastensuojelijaoston työsuunnitelma 2008-2011 [viitattu 31.3.2010]. Saatavissa:

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=101293&name=DLFE-9318.pdf

Lapsiasiavaltuutettu. 2010a. Lapsiasianeuvottelukunta valtuutetun apuna [viitattu 31.3.2010]. Saatavissa: <http://www.lapsiasia.fi/perustietoa/neuvottelukunta>

Lapsiasiavaltuutettu. 2010b. Lastensuojelijaosto [viitattu 31.3.2010]. Saatavissa: <http://www.lapsiasia.fi/neuvottelukunta/lastensuojelijaosto>

Lapsiasiavaltuutettu. 2010c. Perustietoa [viitattu 31.3.2010]. Saatavissa:

<http://www.lapsiasia.fi/perustietoa>

Lapsille sopiva Suomi. 2005. YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnon edellyttämä Suomen kansallinen toimintasuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Lastensuojelu 2009 [viitattu 25.3. 2010]. Saatavissa:

<http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>

Lastensuojelulaitokset. 2008. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti.fi [viitattu 18.3.2010]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/Page/13b733cb-468c-4d2d-bd3e-1d921e572cd2.aspx>

Lastensuojelulaki 417/2007. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun keskusliitto. 2010. Toiminta ja tulokset [viitattu 24.2.2010]. Saatavissa:

http://www.lskl.fi/showPage.php?page_id=77

Laurila, A. 2002. ”Huominen voi olla parempi mitä eilinen.” Tutkimus sijaiskotipojista. Forssa: Sote-psykologiapalvelut.

Laurila, A. 2008. Nuoren itsenäistymisen tukeminen. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 99-122.

Liimatainen, L. & Ryttyläinen, K. (toim.) 2006. Innovoi. Vaikuta. Arvioi. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Malinen, T. 2006. Mustahattu ja Tähtisilmä. Narratiivisesta työtavasta lasten ja nuorten kanssa. Teoksessa Lipponen, K. & Vataja, S. (toim.) Lasten ja nuorten Voimala: monimuotoista perhekuntoutusta kehittämässä. Helsinki: Osuuskunta Toivo, 43–63.

Mattila, H. 2008. Voimaantumisen ydin: sosiaali- ja terveysalalla toimivien ihmisten mahdollisuuksia voimaantua työssään. Väitöskirja. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Mattila, H. & Tarenius, A.-R. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden vanhempien ja muiden läheisten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Muukkonen, T. & Kivelä, N. 2008. Lapsilta saatu palaute. Teoksessa: Muukkonen, T. (toim.) Suunnitelmallinen sosiaalityö. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 17/2008.

Helsinki: Yliopistopaino, 87-123 [viitattu 3.3.2010]. Saatavissa:

http://www.socca.fi/aineistot/Suunnitelmallinen_sosiaalityo_lapsen_kanssa.pdf

Muukkonen, T. 2009. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos, 133–143.

Myllärniemi, A. 2006. Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Selvitys pääkaupunkiseudun lastensuojelun sijoituksista. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 7/2006. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris -instituutti [viitattu 3.3.2010]. Saatavissa:

<http://www.socca.fi/aineistot/HUOSKRITEERIT.pdf>

Mäenpää, J. & Törrönen, M. 1996. Dokumentoitu lapsi: miten lapsi näkyy lastensuojelun asiakirjoissa? 4/96. Helsinki: Stakes, 7–69.

Mäkinen, O. 2005. Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Helsinki: Tammi.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Mäki-Opas, A. 1999. Murtuneet siivet: auttamisen ja muuttumisen mahdollisuudet. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Möller, S., 2006. Lapsi haastaa lastensuojelun. Teoksessa Tapola-Haapala, M., Pekkarinen, E., Hoikkala, S. (toim.) 2006. Tutki va sosiaalityö. Sosiaalityön muuttuva tiedontuotanto. Talentia-lehti/Sosiaalityön tutkimuksen seura. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 18–21.

Niemelä, H. 2000. Koti SOS-lapsikylässä: uusi mahdollisuus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Niemelä, H. 2005. Lapsikeskeinen sijaishuolto. Mitä tekisin, jos tämä olisi oma lapseni? Teoksessa Laaksonen, S. & Kempainen, M. (toim.) 2005. Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Si-

jaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry, 57–78.

Näsänen, M. & Rautava, M. 1998. Koulukotioppilaiden kokemuksia ja näkemyksiä huostaanotosta, sijoituksesta ja koulukotielämästä. Aiheita 50/1998. Helsinki: Stakes.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämässä. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 7. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Oranen, M. 2009. Lasten osallisuus [viitattu 21.11.2009]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>

Pasanen, T. 2001. Lastenkodin asiakaskunta: psykiatrinen tutkimus lastenkotilasten kehityksellisistä riski- ja suojaavista tekijöistä, oirehdinnasta sekä, hoidontarpeesta. Turku: Turun yliopisto.

Paunonen-Ilmonen, M. 2001. Työnohjaus: toiminnan laadun varmistaja. Helsinki: WSOY.

Pelastakaa Lapset ry. 2009a. Keitä olemme [viitattu 18.3.2010]. Saatavissa: <http://www.pelastakaalapset.fi/fi/jarjesto/keita-olemme>

Pelastakaa Lapset ry. 2009b. Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projekti 2008–2010 [viitattu 18.3.2010]. Saatavissa: <http://www.pelastakaalapset.fi/fi/toiminta/lastensuojelutyo/kehittamishankkeet/silta-projekti>

Pesonen, A-E. & Zotow, M. 2003. HVK-hanke kouluyhteisön silmin. Arviointi haastattelututkimuksena. OSA II. Teoksessa Perttilä, K., Kautto, S., Lounamaa, A., Luopa, P., Ritamo, M., Rimpelä, M., Pesonen A-E. & Zotow M. Hyvinvointi kouluyhteisössä (HVK) -kehittämishankkeen loppuraportti. Aiheita 25/2003. Helsinki: Stakes, 81–122.

Pulli, J. 2006. Miten tästä eteenpäin? Teoksessa Sanasta miestä: kokemuksia miesten kriisityöstä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 36. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 172–173 [viitattu 25.3.2010]. Saatavissa:

<http://ensijaturvakotienliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/c88bc1e454ff2ce91000525c8e4828c1/1269551333/application/pdf/1763490/sanasta%20miest.pdf>

Puustinen-Korhonen, A. 1994. Lapsen kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa Törrönen, M (toim.) Lapsen etu viidakon laki. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 4–20.

Pölkki, P. 2004. Lastensuojelutyön tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 270–319.

Pölkki, P. & Raitanen, T. (toim.) 2007. Vertaisryhmät lastensuojelun asiakkaiden voimavarana. Lastensuojelun kehittämishanke Pohjois-Savossa -hankkeen julkaisuja. Kuopio: Kuopion yliopisto [viitattu 20.11. 2009]. Saatavissa: http://www.pslastensuojelu.fi/julkaisut/lasuvetisryhmaraportti_final_260508.pdf

Pösö, T. 1994. Laitos lapsen etuna? Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsen etu, viidakon laki. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 40–53.

Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 202–213.

Rautio, P. 2004. ”Kyllä se varmaan silleen välittää...” Kiintymyssuhdehaastattelu välineenä sijoitetun lapsen kuulemisessa. Pelastakaa Lasten julkaisusarja 2. Lisen-siaattitutkimus. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.

Reinikainen, S. 2007. Läheisneuvonpito lapsinäkökulmasta. Stakesin raportteja 7/2007. Helsinki: Stakes.

Rissanen, R. 2004. Asiantuntijatyön kehittämisen metodit opinnäytetyön kehittämisen haasteena. Teoksessa Kotila, H & Mutanen, A. (toim.) Tutkiva ja kehittävä ammattikorkeakoulu. Helsinki: Edita, 196–209.

Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.

Rousu, S. & Holma, T. 2003. Lastensuojelupalveluiden hankinta ja tuottaminen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rousu, S. & Holma, T. 2004a. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rousu, S. & Holma, T. 2004b. Lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rousu, S. 2007. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa: näkyvät tuloksellisuus näkyväksi. Helsinki: Suomen kuntaliitto [viitattu 3.3.2010]. Saatavissa: <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7174-2.pdf>

Räsänen, J. 2002. Voimaantumisen oikeus ja välttämättömyys: ammatillisen voimaantumisen edellytykset ja käytäntö. Suomen Työ valmennusakatemian julkaisu. Järvenpää: Julkiviestintä.

Rönkä, A. 1999. Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen. Ongelmien kasautumisen kolme väylää. *Psykologia* 3/99, 181–185.

Savolainen, M. 2008. Maailman ihanin tyttö: The loveliest girl in the world. Helsinki: Blink Entertainment Oy.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.

Siitonen, J. & Robinson, H. 2001. Pohdintaa voimaantumisesta. Teoksessa Järvisalo, L. (toim.) Muutoksen kautta kasvuun. Kotilo ry:n julkaisuja. Savonlinna: Kotilo ry, 61–72.

Silta-työn prosessikuvaus. Pelastakaa Lapset ry. Silta-projekti 2008–2010. Saatavissa Pelastakaa Lapset ry:ltä.

Sinko, P. 2001. Lastensuojelu, juridisoituminen ja lapsen oikeudet. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 128–149.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. Kaste 2008–2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 3.3.2010]. Saatavissa:

[http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3683.pdf&title=Sosiaali_ ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008 2011 fi.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3683.pdf&title=Sosiaali_+ja+terveydenhuollon+kansallinen+kehittamisohjelma+KASTE+2008+2011+fi.pdf)

Sijaishuollon neuvottelukunta. 2008. Sosiaaliportti.fi [viitattu 24.2.2010]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/linkkihakemisto/linkki.aspx?LinkID=9967614b-4b82-43a4-a4ed-2441fe632d98&ClassID=00000000-0000-0000-0000-000000000000>

Suomalainen lapsi 2007. 2007. 2. painos. Helsinki: Tilastokeskus.

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007): soveltamisopas. Oppaita 65. Helsinki: Stakes.

Tronvoll, I. 2010. Children in families receiving financial welfare assistance: visible or invisible? Teoksessa Forsberg, H. & Kröger, T. (toim.) Social work and child welfare politics: through Nordic lenses. Bristol: The Policy Press, 113–127.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimus- ja kehitystyö suomalaisissa ammattikorkeakouluissa. 2004. Opetusministeriön työmuistioita ja selvityksiä 2004:7. Helsinki: Yliopistopaino [viitattu 20.3.2010]. Saatavissa:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_227_tr07.pdf?lang=fi

Törrönen, M. 1999. Lasten arki laitoksessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Uschanov, P. & Virtanen, S. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden lasten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Utriainen, T. 2004. Suojaavat kehykset ja alaston kärsimys. Teoksessa Honkasalo, M.-L., Utrinainen, T. & Leppo, A. (toim.) Arki satuttaa: kärsimyksiä suomalaisessa nykypäivässä. Tampere: Vastapaino, 226–252.

Uusitalo, A. 2007. Elämäkertatyöskentely perhesijoituksen tukena. Teoksessa Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsen kanssa – olennaista etsimässä. Artikkelikoelma Minun Elämäni -projektin työstä 2003–2006. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 7. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 127–133.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Lastensuojelun keskusliitto [viitattu 19.2.2010]. Saatavissa: http://www.lskl.fi/tiedostot/folder_7/6hVNNka5.pdf

Vanhala, T. 2005. Kyselylomakkeet käytettävyytutkimuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos [viitattu 23.3.2010]. Saatavissa: <http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/2-Vanhala.pdf>

Varilo, E., Lounavaara-Rintala, H., Varilo, L., Vuornos, P. & Wahlbeck, J.-C. 2000. Menneisyyden rakentaminen lastensuojeluperheiden nuorten hoitokeinona. *Psykologia* 3/2000, 212–221.

Varilo, E., Lounavaara-Rintala, H., Varilo, L., Vuornos, P. & Wahlbeck, J.-C., Anttila, S., Berglund, K., Ingi, M., Kankaanpää, T., Koskinen, S-A., Peltonen, L., Pietiläinen, R. & Rantaniemi, T. 1999. Menneisyyden rakentaminen lastensuojeluperheiden nuorten hoitokeinona. Teoksessa *Vuorovaikutuskuvia*. Helsinki: Vuorovaikutusprosessien tutkimuskeskus, 39–54.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vesterinen, M.-L. 2004. Tutkimus- ja kehitystyön kokonaisuus. Teoksessa Kotila, H. & Mutanen, A. (toim.) *Tutki ja kehittävä ammattikorkeakoulu*. Helsinki: Edita, 40-67.

Vilka, H. 2005. *Tutki ja kehitä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilko, A. 1998. Kodiksi kutsuttu paikka: tapausanalyysi naisen ja miehen omaelämäkertoista. Teoksessa Hyvärinen, M., Peltonen, E. & Vilko, A. (toim.) *Liikkuvat erot: sukupuoli elämäkertatutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino, 27–72.

Vornanen, R. 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) *Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro*. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 20–39.

Välimäki, S. 2009. ”Ootsä mun sossu?”. Pohdintoja nuorten kohtaamisesta ja nuorten antamasta palautteesta. Teoksessa Heinonen, H. & Metsälä, J. (toim.) *Lastensuojelua kehittämässä: kokemuksia pääkaupunkiseudulta*. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 19/2009. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris -instituutti, 91–114 [viitattu

26.3.2010]. Saatavissa:

http://www.socca.fi/aineistot/Lastensuojelua_kehittamassa.pdf

Väli vaara, C. 2007. Lapsilähtöisiä vuorovaikutuksen välineitä. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 77–98.

Väli vaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Raportit 1/2004. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

LIITTEET

Liite 1 Saatekirje johtajille

Liite 2 Saatekirje lapsille

Liite 3 Lasten kyselylomake

Hei!

Lastenkotinne on ollut mukana Silta-projektissa, jonka tavoitteena on ollut eheyttää lapsen elämäntarinaa. Nyt on aika pyytää arviointia niiltä lapsilta, joiden kohdalla Silta-tapaamiset ovat päättyneet.

Teemme opinnäytetyötä Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön koulutusohjelmassa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää Silta-projektissa mukana olleiden, projektin jo päättäneiden, lasten kokemuksia Silta-tapaamisista. Vastausten perusteella arvioidaan Silta-tapaamisten tavoitteiden toteutumista.

Ohessa liitteenä lapsille jaettava kyselylomake, jonka viralliset versiot toimitetaan Teille lokakuun aikana. Olkaa hyvä ja tutustukaa lomakkeeseen huolellisesti, sillä toivomme, että Te tai lapsen omahoitaja on paikalla lasten esittäessä mahdollisia tarkentavia kysymyksiä lomakkeeseen liittyen. Mikäli Teillä on kysyttävää lomakkeesta, voitte ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse 5.10 mennessä.

Terveisin:

Sanna Salpamäki sanna-kaisa.salpamaki@lpt.fi

Marika Laurila marika.laurila@lpt.fi

Jonna Wirén [jonna.wiren@lpt](mailto:jonna.wiren@lpt.fi).

Hei!

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opin-
näytetyötämme liittyen Silta-projektiin, jossa olet ollut mukana. Tämän kyselyn tarkoi-
tuksena on selvittää Sinun mielipiteesi Silta-tapaamisista. Vastauksesi tulevat ole-
maan osa Silta-tapaamisten arviointia. Kyselyyn vastataan nimettömänä, ja vastauk-
set käsitellään luottamuksellisesti, joten sinua ei voida tunnistaa vastauksistasi.

Toivomme, että varaat aikaa kyselyyn vastaamiseen. Voit halutessasi ottaa mukaan
aikuisen, joka voi tarvittaessa auttaa sinua kyselylomakkeen kanssa. Tämä aikuinen
voi olla esimerkiksi omahoitajasi. Kyselyllämme haluamme kuitenkin selvittää juuri
Sinun mielipiteitäsi Silta-tapaamisista, eikä kyselyyn ole olemassa oikeita tai vääriä
vastauksia, joten vastaathan kysymyksiin omien ajatustesi mukaisesti.

Vastattuasi kyselyyn laita täytetyt kyselylomakkeet kirjekuoreen ja palauta 6.11.2009
mennessä.

Kiitos osallistumisestasi Silta-tapaamisten arviointiin!

Terveisin:

Marika Laurila

Sanna Salpamäki

Jonna Wirén

Kyselylomake koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa vastaat väittämiin ympyröimällä Sinulle mieluisan vaihtoehdon. Toisessa osassa pääset kertomaan omin sanoin kokemuksistasi ja näkemyksistäsi Silta-projektista.

1. Ympyröi sukupuolesi

Tyttö

Poika

2. Ympyröi mielestäsi paras vaihtoehto

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	En ole samaa enkä eri mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
Silta-tapaamiset toivat minulle lisää tietämystä elämäni tapahtumista.....	1	2	3	4	5
Minulle oli tärkeää, että sain kuulla ja puhua itsestäni ja menneisyydestäni.....	1	2	3	4	5
Minusta tuntui että tapaamisissa mielipiteilläni oli merkitystä.....	1	2	3	4	5
Silta-tapaamisissa paikalla olleet aikuiset kuuntelivat ja ymmärsivät minua.....	1	2	3	4	5
Silta-tapaamiset olivat minulle hyödyllisiä	1	2	3	4	5

Kokemuksesi Silta-tapaamisista ovat tärkeitä Silta-työn kehittämiseksi. Kuvaille ja kerro omin sanoin mahdollisimman monipuolisesti kokemuksiasi ja näkemyksiäsi.

Silta-tapaamisissa minusta parasta oli, että... _____

Jos olisin saanut muuttaa jotain Silta-tapaamisissa, niin... _____

Silta-tapaamisista minulle jäi päällimmäisenä mieleen... _____

Nyt kun Silta-tapaamiset ovat päättyneet, minä ja omahoitajani... _____

Silta-tapaamisten myötä välini läheisiini ovat... _____

Lisäksi minä haluaisin vielä sanoa... _____

KIITOS VASTAUKSISTASI!